

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

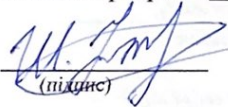
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

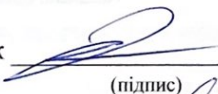
**на тему: FINTECH ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ**

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМФ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Фінансові технології»

(підпис)

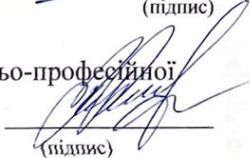
Шаповалюк Івани Олександрівни

Науковий керівник

(підпис)

Коваленко Юлія Михайлівна, д.е.н., професор

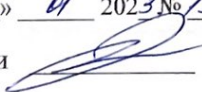
Керівник освітньо-професійної
програми

(підпис)

Рябокінь Марина Валеріївна, к.е.н., доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «15» 01 2023 № 13

Завідувач кафедри

Коваленко Юлія Михайлівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Регистрація № 3 24.01.2023р. [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 24.01.23 [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 98 (вирішено) 04.02.2023 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] П.В. Майборода
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

<u>[підпис]</u>	<u>Ю.М. Коваленко</u>
(підпис)	(ініціали, прізвище)
<u>[підпис]</u>	<u>М.В. Рабачинський</u>
(підпис)	(ініціали, прізвище)
<u>[підпис]</u>	<u>І.В. Москаленко</u>
(підпис)	(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	9		Коваленко Ю.М.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		Майорова Т.В.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	22		Коваленко Ю.М.
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	9		Роботинський М.В.
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		Макаменко Н.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	98		Кисилець Н.І.

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 45 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
98	A	5 (відмінно)	04.06.2023	Майорова Т.В. Коваленко Ю.М. Роботинський М.В. Макаменко Н.В. Кисилець Н.І.

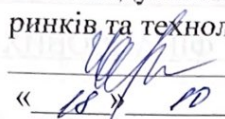
Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Фінансові технології»

Затверджую

В.о. завідувача кафедри фінансових
ринків та технологій

 Ірина ЧУНИЦЬКА
« 18 » 10 2021

**Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Шоповалюк Іванні Олександрівні**

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
FinTech та трансформація ринку фінансових послуг
Затверджена наказом ректора від 01.11.2021р. № 1550
2. Строк здачі закінченої роботи _____
3. Мета роботи: формування теоретико-методичного підґрунтя для реалізації FINTECH на ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшого розвитку та трансформації.
4. Об'єкт дослідження: процеси функціонування ринку фінансових послуг як середовища реалізації FINTECH.
5. Предмет дослідження: теоретико-методичні засади та практичні аспекти трансформації ринку фінансових послуг в Україні під впливом FINTECH.
Орієнтована база дослідження: НБУ, Української асоціація фінтех та інноваційних компаній.
6. Вихідні дані до роботи: офіційні дані НБУ, законодавчі та нормативно-правові акти, періодична наукова література, монографічні видання, посібники, звіти міжнародних фінансових установ та організацій.
7. Перелік графічного матеріалу: 3 таблиці, 10 рисунків, 8 додатків.
8. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ FINTECH НА РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

1.1. Ринок фінансових послуг: сутність, види послуг та суб'єкти.

1.2. Роль FINTECH на ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ FİNTECH

2.1. Особливості розвитку нормативно-правового регулювання FİNTECH на ринку фінансових послуг.

2.2. Становлення та актуальні тренди FİNTECH на ринку фінансових послуг

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ FİNTECH У КОНТЕКСТІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	18.11.2022 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	25.11.2022 р.	25.11.2022 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	29.11.2022 р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	22.01.2023 р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	25.01.2023 р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	10.01.2023 р.- 17.01.2023 р.	10.01.2023 р.
7	ЗАХИСТ	07.02.2023 р.	07.02.2023 р.

4. Дата видачі завдання « 16 » 10 2021

5. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)

6. Гарант освітньо-професійної програми

7. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

Коваленко Ю.М.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Рябокін М.В.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Шаповалюк І.О.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

FINTECH ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Мета роботи полягає у формуванні теоретико-методичного підґрунтя для реалізації FINTECH на ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшого розвитку та трансформації.

Завданнями роботи є: визначити сутність, види послуг та суб'єктів ринку фінансових послуг; ідентифікувати роль FINTECH на ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки; проаналізувати особливості розвитку нормативно-правового регулювання FINTECH на ринку фінансових послуг в Україні; висвітлити становлення та актуальні тренди FINTECH на ринку фінансових послуг в Україні; запропонувати напрями розвитку FINTECH у контексті трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування ринку фінансових послуг як середовища реалізації FINTECH.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні аспекти трансформації ринку фінансових послуг в Україні під впливом FINTECH.

Базою досліджень є офіційні дані Національного банку України як регулятора ринку фінансових послуг, а також аналітичні дані Української асоціації фінтех та інноваційних компаній.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації, що можуть бути використані у роботі учасників ринку фінансових послуг як провайдерів FINTECH.

Одержані результати можуть бути використані у фінансовій та страховій діяльності на ринку фінансових послуг, а також виробленні підходів щодо подальшого розвитку FINTECH на цьому ринку

Кваліфікаційна робота містить 69 сторінок, 3 таблиці, 10 рисунків, список використаних джерел із 49 найменувань, 8 додатків.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансові установи, FINTECH, цифровізація, необанки, провайдери.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2021 – 2022 рр.

Рік захисту роботи – 2023 р.

ANNOTATION

FINTECH AND TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SERVICES MARKET

The purpose of the work is to form a theoretical and methodological basis for the implementation of FINTECH in the market of financial services and to substantiate practical recommendations for their further development and transformation.

The tasks of the work are: to determine the essence, types of services and subjects of the financial services market; to identify the role of FINTECH in the market of financial services in the conditions of digitalization of the economy; to analyze the peculiarities of the development of FINTECH legal regulation on the market of financial services in Ukraine; highlight the development and current trends of FINTECH in the market of financial services in Ukraine; to propose directions for the development of FINTECH in the context of the transformation of the financial services market in Ukraine.

The object of the study is the functioning of the financial services market as an environment for the implementation of FINTECH.

The subject of the study is the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the transformation of the financial services market in Ukraine under the influence of FINTECH.

The research base is official data of the National Bank of Ukraine as the regulator of the financial services market, as well as analytical data of the Ukrainian Association of Fintech and Innovative Companies.

Based on the results of the research, conclusions and recommendations are formulated that can be used in the work of financial services market participants as FINTECH providers.

The obtained results can be used in financial and insurance activities in the market of financial services, as well as in the development of approaches for the further development of FINTECH in this market.

The qualification work contains 69 pages, 3 tables, 10 figures, a list of used sources with 49 names, 8 appendices.

Keywords: financial services market, financial institutions, FINTECH, digitalization, non-banks, providers.

The year of the qualification work is 2021-2022.

The year of job protection is 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ FİNTECH	
НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	6
1.1. Ринок фінансових послуг: сутність, види послуг та суб'єкти.....	6
1.2. Роль FİNTECH на ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки.....	11
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ	
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ FİNTECH.....	18
2.1. Особливості розвитку нормативно-правового регулювання FİNTECH на ринку фінансових послуг.....	18
2.2. Становлення та актуальні тренди FİNTECH на ринку фінансових послуг.....	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ FİNTECH У КОНТЕКСТІ	
ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В	
УКРАЇНІ.....	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформаційні процеси у функціонуванні глобального ринку фінансових послуг останнього десятиріччя реалізовані переважно за впливу двох чинників – світової фінансової кризи та розвитку екосистеми цифрових технологій, відомих як фінансові технології, або – FINTECH. Результати цих трансформацій у сфері ринку фінансових послуг викликали доцільність ефективної реалізації завдань нормативно-правового її регулювання, які мають базуватися на фундаментальному підґрунті, що формується науковою спільнотою і практиками у сфері FINTECH.

Питання щодо подальшого регулювання та розвитку сфери фінансових технологій, як новітньої проблеми розвитку ринку фінансових послуг у цілому залишаються невирішеним заданням активної політичної та академічної дискусії, а також та законодавчого нормотворення.

Динамічний розвиток FINTECH надзвичайно активізував необхідність нормативно-правового регулювання сфери ринку фінансових послуг у контексті впливу диджиталізації. Маючи значний потенціал для розвитку не лише ринку фінансових послуг, а й економіки у цілому, сфера FINTECH вимагає оперативного реагування на сьогоденні виклики та стимулювання діяльності її надавачів.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Відповідним питанням, що присвячені дослідженню сфери FINTECH і ринку фінансових послуг, займаються провідні вітчизняні вчені, зокрема В. Андронік, М. Балицька і К. Брювенко, Є. Бондаренко, Г. Бухарін, П. Гупта, М. Дубина, А. Дунаєв, Л. Дудинець, Ю. Коваленко, О. Колодізєв і О. Лозинська, Н. Пантелєєва, С. Паперник, Г. Поченчук, П. Рубанов, М. Яценко та інші. Серед зарубіжних дослідників FINTECH варто виділити таких, як М. МакКеффри та А. Шифф, Ч. Тейлор, К. Вілсон, Е. Холтінен, М. Амстад та інших.

Метою дослідження є формування теоретико-методичного підґрунтя для реалізації FINTECH на ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних

рекомендацій щодо їх подальшого розвитку та трансформації.

Основними завдання дослідження є:

- визначити сутність, види послуг та суб'єктів ринку фінансових послуг;
- ідентифікувати роль FINTECH на ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки;
- проаналізувати особливості розвитку нормативно-правового регулювання FINTECH на ринку фінансових послуг в Україні;
- висвітлити становлення та актуальні тренди FINTECH на ринку фінансових послуг в Україні;
- запропонувати напрями розвитку FINTECH у контексті трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування ринку фінансових послуг як середовища реалізації FINTECH.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади та практичні аспекти трансформації ринку фінансових послуг в Україні під впливом.

Методи дослідження У процесі дослідження використовувалась відповідна сукупність методів і прийомів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (діалектичний, історичний, логічний, системний аналізу тощо), спеціальні (документальний аналіз, порівняльно-правовий, статистичний тощо). Історико-правовий метод дозволив встановити передумови виникнення і становлення феномену FINTECH, особливості розвитку цієї сфери. Логіко-семантичний метод був використаний для формування понятійно-категоріального апарату. Абстрактно-логічний метод було застосовано за розроблення напрямів подальшого розвитку сфери FINTECH на ринку фінансових послуг. Специфіка FINTECH та його характер зумовили застосування органічної єдності теорії та практики, поєднання критичного і раціонального, а також логічного та системного підходу.

Базою досліджень є офіційні дані Національного банку України як регулятора ринку фінансових послуг, а також аналітичні дані Української асоціації фінтех та інноваційних компаній.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Одержані у роботі результати можуть бути впроваджені у фінансову та страхову діяльність на ринку фінансових послуг, а також виробленні підходів щодо подальшого розвитку FINTECH на цьому ринку.

Апробація результатів роботи. Результати роботи апробовано в тезах, що підтверджують участь у конференціях, зокрема:

Міжнародна студентська наукова конференція “Пріоритетні напрями та вектори розвитку світової науки”, м. Дрогобич (2021 р.):

Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція “Вітчизняна наука на зламі епох: Проблеми та перспективи розвитку”, Переяслав (2021р.);

Міжнародна науково-практична конференція “Стратегічні пріоритети розвитку підприємства, торгівлі та біржової діяльності”; м. Запоріжжя, 2022р.;

Міжнародна конференція “Сучасні аспекти та перспективи напрями розвитку науки”, м. Дніпро (2022р.);

II Молодіжний податковий конгрес, м. Ірпінь (2021 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ FINTESCH НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Ринок фінансових послуг: сутність, види послуг та суб'єкти

Сутність поняття «ринок фінансових послуг» розглядається різними авторами по-різному, зокрема через його зв'язок з фінансовим ринком, ринком капіталу та видами економічної діяльності – фінансової та страхової. Також сюди можна віднести і розгляд його в аспекті правових відносин, сфери обміну благами і як екосистему відповідних учасників цього ринку.

Почнемо наше дослідження з розуміння основного товару на ринку фінансових послуг – фінансової послуги. Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (у редакції від 01.08.2022), «фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [30]. При цьому до таких послуг Закон відносить:

- 1) «торгівлю валютними цінностями;
- 2) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- 3) фінансовий лізинг;
- 4) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- 5) надання гарантій;
- 6) фінансові платіжні послуги;
- 7) у сфері страхування діяльність у системі накопичувального пенсійного забезпечення;
- 8) професійну діяльність на ринках капіталу;
- 9) факторинг;

10) банківські та інші фінансові послуги, що надаються відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [30].

Фінансові послуги відрізняються від решти послуг ринковістю, локальністю, індивідуальністю, взаємозалежністю, взаємозамінністю, необхідністю довіри до виробника послуг, великою диференціацією. При цьому їх варто пов'язати з:

1) фінансовою операцією – послідовністю відповідних дій, які складають зміст послуги. Часто відбувається їх ототожнення, зокрема у Законі України «Про банки і банківську діяльність» банківську послугу прирівнюють до банківської операції [167]. На думку Ю. Коваленко, «послуга – це діяльність, що надається однією особою іншій, з метою задоволення споживчого попиту. Операція – процес здійснення будь-чого, який не обов'язково має приносити задоволення потреби, тобто операція є формальною дією. Отже, послуга може бути операцією, включати кілька операцій, а операція не завжди може бути послугою» [10, С. 88; 11];

2) фінансовим продуктом – пакетом взаємопов'язаних фінансових інструментів і послуг, що їх пропонують фінансові установи як товар. Останнім часом відбувається їх перемішування», а пакети послуг продаються у вигляді таких продуктів. Часто зустрічається ототожнення інструменту та продукту (послуги і продукту), що набуло найбільшого поширення у страховій сфері.

Ядро фінансового продукту – це базова номенклатура фінансових послуг, адже у кожного фінансового інституту є своя специфіка, тож вирізняють страховий, банківський, інвестиційний, пенсійний продукти тощо. В свою чергу, «периферійні» послуги включають послуги, які доповнюють основні напрями фінансової та страхової діяльності з метою формування клієнтської бази, а також задоволення потреб клієнтів найкращим способом.

Завдяки фінансовому інжинірингу на ринку фінансових послуг з'являється інноваційний фінансовий продукт – пакет фінансових послуг та інструментів із новітніми якостями та характеристиками. «Інновації на ринках капіталу можна розділити на дві категорії: 1) впровадження нових фінансових інструментів (наприклад, на ринку деривативів – свопціонів, кредитних деривативів,

лізингових опціонів тощо); 2) інноваційне поєднання фінансових послуг, що дозволяє винаходити нові фінансові продукти страхового, інвестиційного, банківського та інших ринків з метою задоволення потреб клієнта, страхування ризиків, фінансового забезпечення інноваційної діяльності тощо. Може відбуватись комбінування кількох фінансових інструментів (послуг) в один продукт, декомпозиція продукту, суміщення комбінування і декомпозиції у створенні синтетичного продукту» [10, С. 91; 11].

Процес пропозиції фінансових послуг (продуктів) на ринок фінансових послуг охоплює наступні етапи: 1) пошукові розвідки; 2) ініціація розроблення нової або вдосконалення наявної послуги (продукту); 3) маркетингові дослідження; 4) безпосереднє розроблення нової або вдосконалення наявної послуги (продукту); випробування та оцінювання послуги (продукту) щодо прийнятності виведення послуги (продукту) на ринок. Нині ж практично відсутні наукові підходи щодо оцінювання ефективності тієї або іншої послуги (продукту) або портфеля таких послуг (продуктів);

3) комплексом фінансових послуг – сукупністю різних за суттю фінансових послуг, які об'єднані в рамках фінансової та страхової діяльності (інтернет-банкінг тощо).

Семантика поняття *service* (англ. послуга; обслуговування) та його відмінні риси на ринку фінансових послуг дозволили ввести поняття «фінансовий сервіс», який є виробництвом та реалізацією послуг фінансовими установами, які повною мірою задовольняють суспільні, колективні та особисті потреби через надання кваліфікованої допомоги та сприяння одержанню прибутків/доходів або інших благ для своїх клієнтів. Фінансовий сервіс визначає: 1) чітка специфікація прав власності на фінансові інструменти з метою захисту прав виробників і споживачів послуг; 2) досягнення фінансових, у т.ч. інвестиційних цілей; 3) подолання асиметрії інформації, що необхідна для прийняття рішення щодо фінансової послуги (операції;)) 4) перерозподіл фінансових ризиків.

У табл. 1.1 наведено визначальні складові фінансового сервісу.

Таблиця 1.1

Визначальні складові фінансового сервісу [10, С. 92; 11]

Складові	Зміст
Мета	Найповніше задоволення суспільних, колективних і особистих потреб
Входи	Фінансові ресурси споживачів послуг, які мають конкретні потреби, цілі, інтереси
Виходи	Ринкові послуги
Обмежувальні чинники	Низький рівень розвитку фінансових технологій; асиметричність інформації; обмеженість доходів домогосподарств; низька якість менеджменту; недовіра до виробника фінансової послуги
Визначальні чинники	Нормативно-правова база і політика держави щодо фінансового сектору; соціальні та ідеологічні орієнтири домогосподарств (фінансова поведінка); вплив міжнародного середовища
Зворотний зв'язок	Інформація про діяльність виробників фінансових послуг і самі послуги

Варто зазначити, що «ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, капіталу та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів» [30].

Основні підходи щодо розуміння ринків (ринку) фінансових послуг у вітчизняній науковій літературі наведено у табл. 1.2.

Основні теоретичні поняття «ринок фінансових послуг» включають такі аспекти:

- інституційний як сферу діяльності учасників ринку фінансових послуг;
- економічний як економічні відносини, що виникають між різними фінансовими посередниками і допоміжними корпораціями ринку;
- фінансовий як:

1) частину фінансової системи та сукупність широкого спектру відносин, що спрямовані на одержання прибутків інституційними одиницями фінансового сектору економіки, задоволення попиту споживачів, де предметом купівлі-продажу є специфічний товар – фінансова послуга [10; 11];

2) механізм розподілу акумульованих фінансових ресурсів учасниками ринку фінансових послуг.

Таблиця 1.2

Основні трактування поняття «ринок фінансових послуг»

№	Визначення	Автори	Основний контекст визначення
1	Економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу розподілу фінансових ресурсів, купівлі та продажу тимчасово вільних коштів та цінних паперів	Д. Дема, І. Абрамова, І. Шубенко та ін. [31]	Економічні відносини, механізм розподілу фінансових ресурсів
2	Сукупність широкого спектру відносин щодо задоволення наявної та формування перспективної потреби в різноманітних фінансових послугах (страхових, банківських, інвестиційних та ін.) з метою одержання доходів інституційними одиницями фінансового сектору економіки, задоволення попиту споживачів, де предметом купівлі-продажу є специфічний товар – фінансова послуга. Якщо таку послугу розуміти як благо, то ринок фінансових послуг є системою регулярного, переважно грошового, взаємовигідного, добровільного і конкурентного обміну благами	Ю. Коваленко [12]	Система регулярного обміну благами, частина фінансової системи
3	Сукупність імперативних правовідносин у сфері регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належних умов для здійснення фінансових операцій, отримання прибутку, захисту майнових інтересів вкладників та створення сприятливого інвестиційного клімату	О. Шевчук [38]	Сукупність правовідносин
4	Економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу розподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних грошових коштів і цінних паперів	Л. Горбач, О. Каун [6]	Економічні відносини, механізм розподілу фінансових ресурсів
5	До фінансового ринку належать ринок грошей. Ринок кредитних ресурсів, ринок цінних паперів та ринок фінансових послуг	І. Школьник [39]	Сегмент фінансового ринку
6	Правовідносини, що встановлюються між учасниками ринків фінансових послуг, виникнення, розвиток та припинення яких визначається безпосередньою фінансовою послугою	І. Солошкіна [34]	Право-відносини між учасниками ринків фінансових послуг
7	Є ширшим поняттям, що включає фінансовий ринок, основне завдання якого полягає в акумуляції коштів та їх трансформації в потужні інвестиційні ресурси	Є. Бондаренко [3]	Включає і фінансовий ринок

Джерело: складено на основі [13, С. 42–43]

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «учасниками ринків фінансових послуг є:

1) особи, які відповідно до Закону про «Фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» надають фінансові послуги на території України;

2) особи, які провадять діяльність щодо надання посередницьких послуг на ринках фінансових послуг. До посередницьких послуг можна віднести діяльність юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців, що включає консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу з підготовки, укладення та виконання (супроводження) договорів про надання фінансових послуг, інші послуги, визначені законами з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг;

3) об'єднання фінансових установ, що включені до реєстру саморегулювних організацій (далі – СРО), що ведеться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг;

4) клієнти – фізичні особи (зокрема споживачі фінансових послуг), фізичні особи-підприємці або юридичні особи, які отримують або мають намір отримати фінансову послугу» [29]. Споживачі фінансових послуг є фізичними особами, які отримують або мають намір отримати фінансову послугу для задоволення особистих потреб, що не пов'язані з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю.

Усі учасники ринку фінансових послуг наведені у табл. А.1 додатку А. Їх можна розділити на постачальників, споживачів фінансових ресурсів, а також учасників фінансового сектора з відповідними підсекторами.

1.2. Роль FINTECH на ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки

FinTech (сфера, що використовує інноваційні технології в удосконаленні та

оптимізації виробництва та постачання фінансових послуг) розвивається надзвичайно бурхливо, порушує та трансформує ринок фінансових послуг, з метою зменшення витрат, підвищення якості фінансових послуг (а також їх інклюзії), створення різноманітнішого та стабільнішого фінансового ландшафту. Ці зміни сприяють розвитку технологічних інновацій у сфері фінансових послуг що приводять до появи нових фінансових продуктів, процесів, інструментів, додатків, впливають у цілому на ринок фінансових послуг та надання фінансових послуг різним групам клієнтів.

Пандемічна криза (корона-криза) COVID-19 привела до того, що усі держави почали активніше трансформувати традиційні моделі та більше покладатись на технології, що стало наочно видно у 2020 році, коли весь світ спостерігав за такими ключовими тенденціями [44; 45]:

- «прискорення цифрового прийняття, включаючи попит на рішення для електронних платежів та безконтактні банківські послуги;
- кардинальна зміна поведінки клієнтів, включаючи використання платформ електронної комерції, цифрових каналів обслуговування клієнтів та електронних гаранцій;
- зростання інвестицій у FinTech та партнерства з боку корпорацій, які прагнуть пришвидшити свої зусилля щодо трансформації фінансової системи;
- зростаюча увага з боку урядів та регуляторних органів щодо того, як розвивається FinTech та що потрібно зробити для підтримки змін» [44; 45].

По завершенню пандемії COVID-19 технологічні рішення та інноваційні зміни, що відбулись, продовжать існувати та розвиватись, адже в цілому світі домогосподарства та корпорації усвідомлюють важливість FinTech мін.

Зважаючи на розвиток фінансових технологій, існують ще деякі важливі наслідки для ринків фінансових послуг:

- 1) фінансові технології видозмінюють функції ринку фінансових послуг, змінюють його структуру, можливості, традиції та правила. Це знаходить прояв насамперед у зміні функціонування фінансових установ, традиційних навичок і звичок клієнтів, інструментів органів-регуляторів, певних вимог і правил тощо. Тобто виникають нові можливості та нові бізнес-моделі для економічних

агентів. Так, технології, від яких залежить сервіс та індустрія фінансових послуг, стали дешевшими. Інтернет прибирає багато процедурних кроків та економить ресурси на оплаті праці із відмовою необхідності їх витрачання на утримання великої кількості філій та відділень. Наразі з'явилися новітні канали розповсюдження фінансових послуг, вартість їх пошуку для клієнта суттєво знизилась;

2) фінансові технології мають свої переваги та наслідки розвитку, що можна прослідкувати у системі децентралізації, фінансової інклюзії та прозорості. Сьогоднішні тенденції розвитку ринку фінансових послуг неможливі без урахування впливу FINTECH, що потребує акцентування уваги на необхідності відображення цих змін. «У процесі децентралізації і перерозподілі централізованих фондів технологічні досягнення збільшують відстеження фінансових потоків і ефективності їх використання. Більша ефективність і оперативність виконання транзакцій зменшують ризики за рахунок скорочення часу розрахунків, через що збільшується час, протягом якого можна прийняти зважене рішення. Більша швидкість розрахунків звільняє капітал для інших необхідних цілей, що має позитивний ефект для фінансової системи та економіки в цілому» [2, С.61];

3) фінансові технології полегшують доступ до безмежної кількості фінансових послуг у всіх сегментах фінансової системи держави. Завдяки фінансовій інклюзії це можливо і для віддалених і депресивних регіонів, де населення проживає без доступу до оперативних фінансових операцій. У таких місцинах частка населення, яке володіє мобільним телефонам, може перевищувати частку населення, яке має фізичний доступ до банківської установи та банківського рахунку. За такого випадку мобільний банкінг дозволяє клієнту миттєво та оперативно отримати кредит чи здійснити купівлю тощо.

Наслідки розвитку фінансових технологій на ринках фінансових послуг різняться від країни до країни за доступом до таких послуг, їх асортиментом, якістю тощо. Зокрема для країн, що розвиваються, де рівень інклюзії до фінансових послуг є низьким, а їх якість є невисокою, електронні фінансові

технології та процеси фінансової глобалізації відкривають нові ширші та важливіші перспективи. Електронні фінансові послуги мають значний потенціал підвищення їх якості та розширення асортименту, а також мають перспективи зменшення торговельного ризику; вони також можуть забезпечити доступ до отримання фінансових послуг значно більшої кількості індивідуальних та корпоративних клієнтів завдяки дешевшій доставці таких послуг [49].

Фінансові технології ґрунтуються на алгоритмі хмарних технологій, Інтернету речей, штучного інтелекту, Великих даних та інших програмних продуктів. Це суттєво знижує вплив експертних оцінок у прийнятті FinTech рішень у сфері ринку фінансових послуг. Натомість нині ще є місце інноваційним технологіям, де людський чинник матиме вагому роль у прийнятті виваженого рішень як управлінського, так і виробничого характеру, з урахуванням всієї сукупності потенційних ризиків.

Фінансова інклюзія та достатній рівень користування новітніми фінансовими послугами визначає відповідний рівень фінансової просвіти, що у досі відсутня у значної частини українців, зокрема у сільській місцевості. «Система із можливістю повного контролю за бюджетом на місцевому рівні не завжди може забезпечити необхідну оптимальну взаємодію з населенням. Оскільки недостатній обсяг знань та навичок у фінансових питаннях може досить суттєво зменшити загальну ефективність застосування фінансових технологій» [2, С. 61].

Враховуючи зазначене, варто погодитись також з визначенням ринку фінансових послуг українськими економістами О. Колодізєвим і О. Лозинською як складової фінансової системи, що передбачає «використання відповідної інфраструктури та інноваційних фінансових технологій і призначена для обслуговування реального сектору економіки, являє собою систему ринків, інститутів та економічних відносин між окремим суб'єктами, призначених для купівлі-продажу фінансових послуг, у результаті чого відбувається рух фінансових ресурсів і задовольняються потреби учасників у необхідних грошових коштах та отриманні додаткового доходу від їх розміщення» [13,

C.47].

Це визначення враховує чотири теоретичні аспекти ринку фінансових послуг та акцентує увагу на особливостях функціонування різних сегментів ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економічних процесів.

Діджиталізація економічних процесів істотно впливає на всі аспекти функціонування сегментів ринку фінансових послуг зі змінами його інституційної структури, фінансових технологій (далі – FINTECH або FinTech) та інструментів із впливом на особливості фінансових відносин між учасниками. Нинішній етап розвитку ринку фінансових послуг відзначається найбільшим впливом FINTECH, що конкурують з традиційними фінансовими послугами, дають клієнтам можливість одержати найвищу якість фінансового сервісу, найкращу ціну, високий рівень фінансової інклюзії та мотивації.

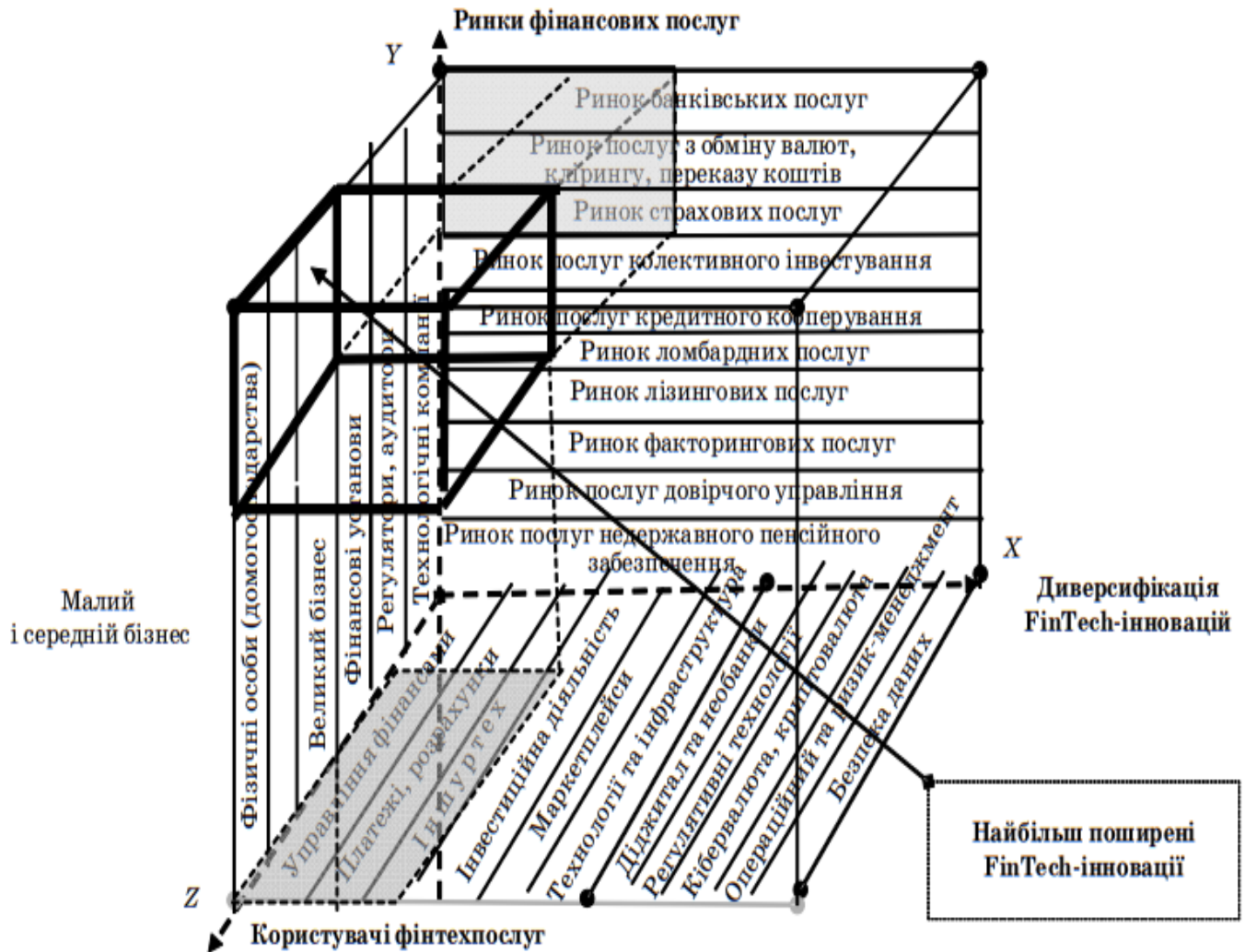
FINTECH це технології, що використовуються у фінансових службах або для того, щоб допомогти компаніям управляти фінансовими аспектами свого бізнесу за допомогою нових програм та додатків, процесів та бізнес-моделей [40] Сьогодні FINTECH є основою для всіх онлайн-транзакцій, зокрема переказу коштів, сплати комунальних платежів, кредитування тощо. Головною властивістю FINTECH-компаній є їх здатність створювати інновації.

«З точки зору процедур FINTECH належить до новітніх додатків, процесів, продуктів або бізнес-моделей у сфері ринку фінансових послуг, що складається з однієї або декількох додаткових фінансових послуг, які надаються цілком або здебільшого через Інтернет. Послуги можуть надаватися одночасно різними незалежними постачальниками, до числа яких, як правило, входить не менш одного ліцензованого банку або страхової компанії. Їх взаємодія поміж собою забезпечується через інтерфейси API та часто регулюється спеціальними законами та актами, такими, наприклад, як Європейська директива платіжних послуг (англ. European Payment Services Directive)» [41].

Структуру ринку FINTECH-інновацій може визначатись на основі дослідження їх категорій, видів, напрямів, складових підсистем, класифікації наведено у табл. Б.1 додатку Б [32].

Наявність великої кількості FINTECH-інновацій спонукає до їх

класифікації за різними ознаками. Найповнішою у цьому сенсі є класифікація, що була запропонована П. Рубановим [31], який пропонує такі класифікаційні ознаки, як інституціональна, вид фінансових послуг, вид інноваційної технології, користувачі FINTECH-послуг.

За маркетинговим підходом до визначення структури ринку FinTech найприйнятнішою є класифікація за користувачами FINTECH-послуг, зокрема виділяються послуги для: домогосподарств (населення, фізичних осіб); малого та середнього бізнесу; великого бізнесу; фінансових корпорацій (установ); регуляторів; аудиторських компаній; технологічних компаній [32].

Рис. 1.1. Тримірна модель ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації [13, С. 54]

Врахування такої класифікаційної ознаки та різновиду FINTECH дал змогу О. Колодізеву і О. Лозинській сформувати тримірну структуру ринку

фінансових послуг в умовах цифровізації економічних процесів (рис. 1.1). Переваги такої моделі, на думку авторів, є:

«- визначення горизонтального (декілька FINTECH-послуг для кожного сегменту споживачів фінансових послуг) та вертикального ринку (одна послуга для багатьох сегментів споживачів фінансових послуг) для кожної FINTECH-послуги;

- позиціонування FINTECH на ринку фінансових послуг, що поряд із сегментуванням ринку користувачів фінансових послуг дасть можливість розробити ефективні маркетингові стратегії для фінансових корпорацій – учасників ринку фінансових послуг».

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ FINTESН

2.1. Особливості розвитку нормативно-правового регулювання FINTESН на ринку фінансових послуг

Нині регулювання сфери FINTESН вимагає ліберальнішого підходу, тож важливими кроками щодо створення ефективної екосистеми розвитку ринку фінансових послуг є дерегуляція і впровадження новітніх концепцій. Трансформаційні процеси викликають проблему виваженої реалізації цих концепцій. Отже, важливим є баланс, з одного боку, між впровадженням дієвої системи нормативно-правового регулювання, а, з іншого, - надання можливостей перспективного розвитку ринку фінансових послуг завдяки дерегулюванню сфери FINTESН.

Вважається, що найефективніший підхід – це імплементація директив ЄС, а також врахування національними регуляторами особливостей чинної правової системи в Україні, визначення та реалізація специфічних напрямів гармонізації українського законодавства до правових актів ЄС.

Як зазначає фінансовий аналітик Forbes О. Дунаєв [7], еволюція фінансових технологій, як і будь-яка інша новація в свій час має певні побічні ефекти й помилки. Як приклад можна навести фінансові піраміди у Китаї та впровадження реєр-2-реєр (P2P) кредитування, використання криптовалют для ризикових та подекуди протиправних фінансових операцій, прояви фінансових маніпуляцій та шахрайств, негативний досвід фінансової піраміди «МММ» і торговельної марки «Автоплан», що реалізовувала автомобілі у розстрочку, але їх розподіл відбувався щомісяця лотереєю [16].

Виявлені недоліки у сфері фінансових технологій свідчать про необхідність системного правового регулювання сфери FINTESН у цілому, так і у сфері ринку фінансових послуг безпосередньо. Особливо ці питання актуалізуються через тенденції їх активного впровадження у сектор державного

управління, і у такому аспекті FINTECH безпосередньо впливають на процеси реалізації стратегічних напрямків розвитку України та забезпечення інформаційної безпеки у рамках національної.

Нині можна говорити про відсутність комплексного нормативно-правового регулювання сфери FINTECH на ринку фінансових послуг в Україні. Наразі існують окремі нормативно-правові акти, що її регламентують. Тож наведемо результати проведеного аналізу нормативно-правової бази України у сфері FINTECH на ринку фінансових послуг з урахуванням специфіки останнього і використовуватимемо для цього результати ґрунтовного дослідження О. Бухаріна:

- «Конституція України [14] – загальна регламентація прав та обов’язків людини і громадянина, зокрема соціальні й економічні права та обов’язки;

- Цивільний кодекс України [36] – особисті немайнові та майнові відносини, що виникають внаслідок надання та реалізації традиційних фінансових послуг та FINTECH-послуг (або традиційних фінансових послуг за допомогою інструментарію FINTECH);

- Закон України «Про Національний банк України» [27] – забезпечення фінансової стабільності, в тому числі стабільності банківської системи, зокрема з урахуванням ринку FINTECH Національним банком України, а також порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу та взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи за операціями, які здійснені в межах України із застосуванням платіжних карток, емітованих банками-резидентами та інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції НБУ;

- Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [28] – загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, порядок проведення переказу коштів у межах України, відповідальність суб’єктів переказу, порядок здійснення нагляду (оверсайта) за платіжними системами;

- Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [30] – загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з

надання фінансових послуг, створення правових основ для захисту прав та інтересів клієнтів фінансових установ, фізичних осіб – підприємців, які надають фінансові послуги, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, 72 правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України;

- Закон України «Про валюту і валютні операції» [18] – здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ, відповідальність за порушення валютного законодавства, забезпечення єдиної державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України;

- Закон України «Про електронні довірчі послуги» [21] – відносини у сферах надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації;

- Закон України «Про державну таємницю» [20] – суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України;

- Закон України «Про національну безпеку України» [28] – основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантують суспільству і кожному громадянину захист від загроз;

- Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [29] – правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади

координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки;

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [26] – захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями;

- Закон України «Про захист персональних даних» [25] – правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, основоположні права і свободи людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих засобів;

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [21] – організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів: відносини, що 74 виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів;

- «Положення про електронні гроші в Україні», затверджене Національним банком України (НБУ) (Постанова НБУ № 481 від 4.11.2010 р.) [19] – регулювання діяльності, пов'язаної з випуском електронних грошей в Україні, запровадження моніторингу за такою діяльністю;

- «Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» (Постанова НБУ № 43 від 4.02.2014 р.) [24] – визначення порядку реєстрації Національним банком внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем та систем розрахунків (платіжних систем), учасників платіжних систем та операторів

послуг платіжної інфраструктури;

- Постанова НБУ «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [23] – створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентного середовища згідно із стандартами Європейського Союзу» [4, С. 71–74].

У цілому в Україні спостерігається позитивна динаміка формування сфери FINTECH та її нормативно-правового регулювання, органи-регулятори ринку фінансових послуг беруть бере активну участь у формуванні ефективної екосистеми в Україні із поступовим внесенням поправок у національне законодавство на основі досвіду країн ЄС .

За дослідженнями McKinsey [46], цифрові стратегії розвитку фінансової індустрії донині враховували 3 базові рушійні сили цифровізації, зокрема клієнтський досвід, еволюцію та економічне зростання і добробут. Наразі до них варто додати вплив непередбачуваних факторів, таких як зростання онлайн-платежів і необхідність забезпечення інформаційної безпеки (рис. 2.1).

Після імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС («Угода про асоціацію») у вересні 2017 р. країна зазнала суттєвих перетворень. Концепція економічних та законодавчих реформ, з-поміж іншого, включала також перегляд підходів до регулювання ринку фінансових послуг. У 2017 р. було прийнято Закон України «Про електронні довірчі послуги», що цілком враховує Директиву ЄС про електронну ідентифікацію і трастові послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку (eIDAS). Пізніше було зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до регулювання переказу коштів», що базується на нормах Директиви ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD 2).

У 2018 році Кабінетом Міністрів України було затверджено «Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки», яка передбачала цифровізацію в Україні, впровадження цифрової економіки і подальшу гармонізацію національного законодавства з директивами ЄС,

зокрема у сфері ринку фінансових по.

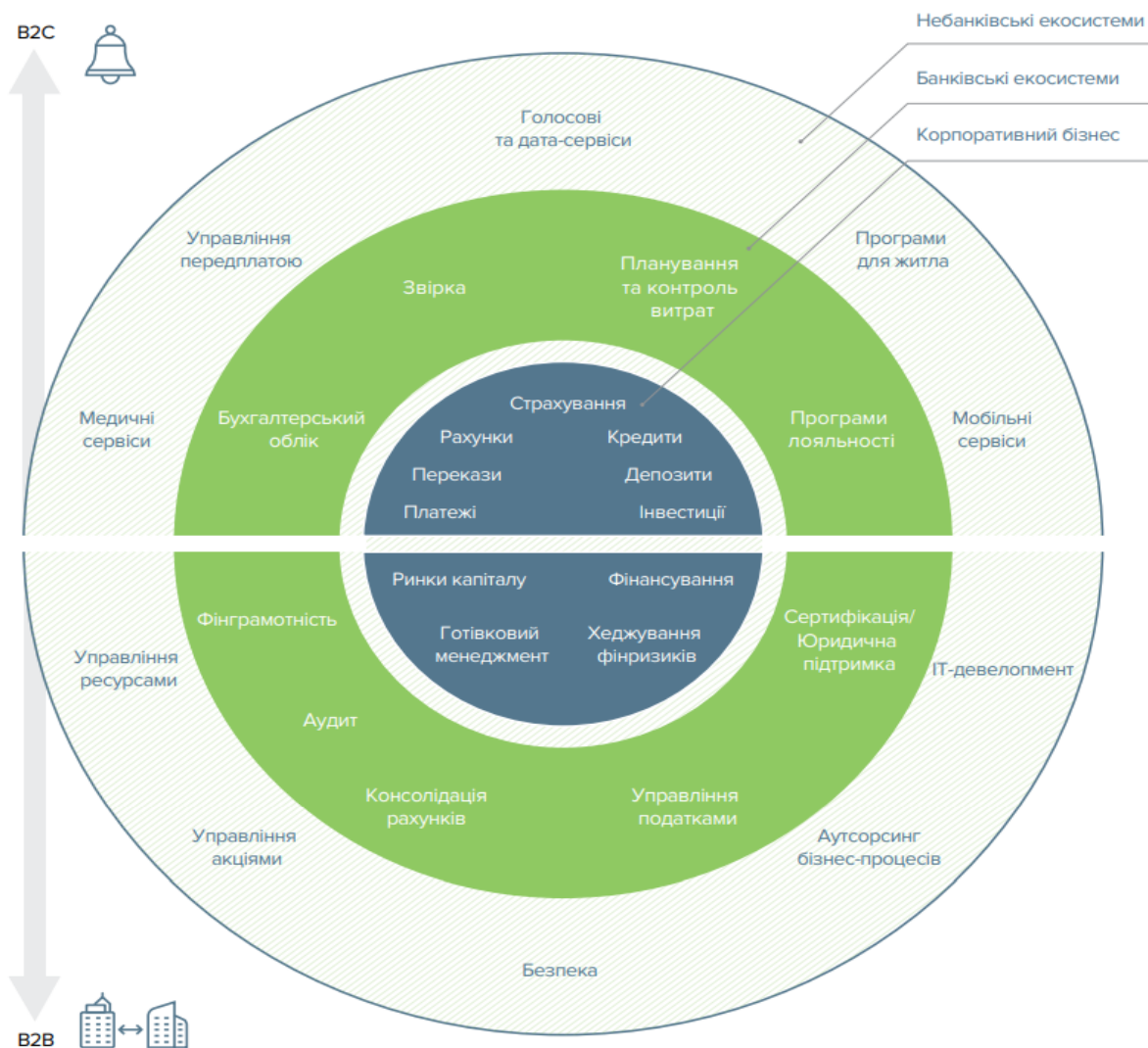

Рис. 2.1. Еволюція екосистеми ринку фінансових послуг: від корпоративного бізнесу – до трирівневої моделі [35]

На ринку фінансових послуг спостерігається сприяння розвитку FINTECH за допомогою розроблення відповідних концепцій і програм розвитку. Так, у грудні 2019 року Національний банк України затвердив Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року», яка передбачала:

- «внесення змін до законодавства, що регулює фінансові послуги;
- збільшення частки міжнародних постачальників фінансових послуг, які працюють на місцевому ринку;
- вдосконалення регулювання діяльності небанківських постачальників фінансових послуг; -

впровадження системи банківських ідентифікаторів для віддаленої ідентифікації клієнтів;

- впровадження нової ліцензійної політики; - впровадження електронних документів і цифрового зберігання документів;

- збільшення частки онлайн фінансових послуг;

- впровадження безготівкової економіки; - впровадження стандарту ISO20022;

- підвищення безпеки фінансових послуг; - підвищення фінансової обізнаності населення України;

- захист клієнтів» [23].

У 2020 році НБУ, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб розробили і розпочали реалізацію «Стратегії розвитку FINTECH в Україні до 2025 року» [35] з метою створення та розвитку ефективної FINTECH-екосистеми в Україні.

Головним завданням Стратегії розвитку FINTECH в Україні до 2025 року визначено сталий розвиток інновацій, розвиток кешлес-економіки, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу. Головною метою є розбудова інноваційного фінансового ринку з масштабною фінансовою інклюзією (громадян і бізнесу) та зручними й безпечними в користуванні сервісами й продуктами, доступними за ціною та каналами поширення [35].

Одним із основних досягнень сфери FINTECH в Україні є впровадження НБУ банківського ідентифікатора. Так, Постанова НБУ від 17.03.2020 № 32 дозволила використовувати системи ідентифікації банкам як інструментів ідентифікації для пропозиції банківських, страхових, інвестиційних та інших послуг фізичним особам. Варто зазначити, що ці системи ідентифікації можуть застосовуватись не лише банками, а і небанківськими фінансовими посередниками, що до них підключені. Експерти НБУ вважають, що новий інструмент повинен значно збільшити використання банківських та інших послуг, які потребують ідентифікації фізичних осіб.

У цілому, останні стратегічні ініціативи регулювання сфери FINTECH мають всі передумови для побудови міцного фундаменту для майбутніх розробок. Ініціативи ЄС, порівняно з українськими, мають прагматичний підхід і концентруються переважно на вирішенні ділових питань. Прогресивний ринок фінансових послуг завдяки FINTECH і його регулювання швидко розвивається і дає Україні можливість набувати найкращого досвіду. Поступова імплементація нормативно-правової бази ЄС позитивно вплинула на вітчизняний ринок FINTECH.

На думку Г. Бухаріна, «крім іншого, посилення регулювання аналізованого сектору економіки в ЄС стимулюється тиском з боку представників бізнесу галузі FINTECH. Ринок ЄС має великий попит і пропозицію інноваційних рішень, що змушує уряд бути більш гнучким у своїй діяльності. Тим часом учасники менш зрілого українського ринку не здатні створити такий тиск. Проте, з огляду на зростаючий інтерес і ініціативи в області FINTECH, ситуація може змінитися за короткий період часу» [4, С. 78].

Сьогодні Україна визначила основні цілі та пріоритети розвитку сфери FINTECH на найближчі два роки. Впровадження лабораторій FINTECH, тісна координація дій Верховної Ради з представниками бізнесу і створення регуляторних пісочниць мають стати наступним кроком після запозичення кращого досвіду регулювання цієї сфери у ЄС до національного законодавства.

У контексті дослідження FINTECH-компаній як перспективних інноваційних стартапів варто відзначити відсутність унормованої дефініції важливого поняття сфери FINTECH – стартапу.

Власне, починаючи з 2017 р. стартапи активно розвивається, особливо акселератори і бізнес-інкубатори, які засновані та функціонують на базі підприємств (найчастіше іноземних). Окрім цього, в Україні лише розпочинає свій розвиток система інструментарію державної підтримки діяльності та розвитку інноваційних стартапів, залишаючи більш дієвим варіант їх реалізації через приватний капітал у різних його формах та варіаціях.

Питання створення відповідних державних установ у сфері FINTECH постійно піднімалось і обговорювалось на найвищому державному рівні. У

підсумку 11 липня 2019 року за ініціативи Кабінету Міністрів України в Україні офіційно розпочав свою діяльність Фонд розвитку інновацій – Український фонд стартапів (далі – УФС), який є загальнодержавною інвестиційною установою, що спрямована на підтримку і розвиток інновацій та стартапів. Як отримувачі фінансування зазначено малі- та мікропідприємства, а також фізичні особи-підприємці на початкових стадіях свого розвитку (pre-seed та seed) з метою підтримки перспективних та інноваційних ідей технологічних стартапів, які демонструють високий потенціал глобального комерційного успіху [48]. Напрямами використання коштів є: побудова початкового прототипу (включаючи матеріали та компоненти), розвиток бізнесу та інше. Важливо та суттєво, що фінансування УФС надається не за рахунок участі у капіталі (що характерно у разі фінансування перспективних стартапів приватним капіталом), а у формі грантів на реалізацію. Розмір гранту – \$ 25-75 тис. (еквівалент у грн), а тривалість реалізації проєкту – до 24 місяців [5].

Організатори фонду відзначають, що за його створення було запозичено найкращий досвід зарубіжних країн, передусім Швеції, Австрії, Польщі та Фінляндії.

Структура Фонду розвитку інновацій передбачає формування конкурсної комісії з семи членів, які безпосередньо обиратимуть проєкти для фінансування, а також експертної ради із 10 вузькопрофільних експертів, наглядової ради із 7 осіб і операційного блоку із адміністрування та забезпечення діяльності програм. Основні етапи з реалізації програми грантової підтримки: «оголошення конкурсу; прийом заявок на участь у конкурсі через веб-портал Фонду; оцінка проєкту незалежною конкурсною комісією; «живий пітчінг» – пряма презентація проєктів, що набрали прохідний бал на попередній стадії; визначення переможців, підписання договору про надання грантового фінансування; моніторинг виконання умов договору про фінансування» [4].

Пріоритетними напрямками стартап-проєктів фондом визначені наступні (зокрема у сфері ринку фінансових послуг): штучний інтелект (AI); доповнена реальність (AR/VR); технології великих даних (BigData); електронний уряд (E-

Government); блокчейн, кібербезпека, захист (Defense); фінансові технології (FinTech); професійні послуги; програмне забезпечення як послуга (SaaS).

Для участі у конкурсі Фонду потрібно зареєструватись і надіслати заявку з анотацією державною та англійською мовами, представити кошторис, прогностичні фінансові показники, основні офіційні документи. При цьому анотація має бути структурована за:

- 1) командою (досвідом ведення бізнесу, управління стартапами, участі в інкубаторах);
- 2) технологією (експертною оцінкою якості технології, потенціалом для оновлення);
- 3) стратегією (стратегією ухвалення рішень, виходом на ринок, доказами реальних потреб у продукті);
- 4) продуктом (бізнес-моделлю, планом виробництва продукту в Україні);
- 5) ринком (аналізом конкурентів, потенціалом зростання ринку продукту).

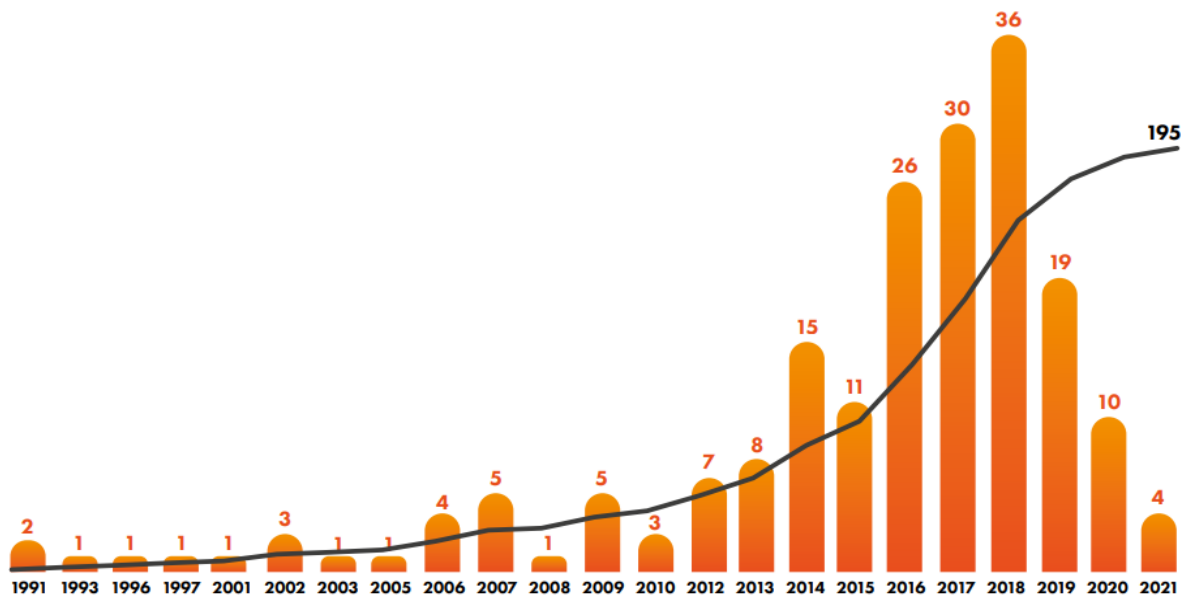
Існують певні особливості покриття витрат Фондом: «грант може покривати зарплати спеціалістів, що відповідають ринковому рівню, консультаційні послуги, вартість обладнання для розробки продукту, витрати на реєстрацію патентів та бюджет на маркетинг. Водночас фонд не покриває відсотки або інші виплати за борговими зобов'язаннями, розваги та представницькі витрати, крім участі в конференціях, підбір персоналу та витрати, пов'язані із зміною місця роботи, придбання земельних ділянок, будівель або приміщень, включаючи будь-які види ремонту. При цьому, стартап-переможець може отримувати фінансування частинами. Періодичність виплат може бути квартальною, місячною або будь-якою іншою, яку команда зможе обґрунтувати в бізнес-плані [15].

На початок 2022 року від Українського фонду стартапів отримали фінансування 24 вітчизняні стартапи. Наразі на сайті Українського фонду стартапів представлено 3 проєкти сфери FINTECH: Finmap – онлайн-сервіс для фінансового обліку у малому та мікро-бізнесі, Agrifinance Online – онлайн-платформа з об'єднання учасників сільськогосподарського ринку України (фермерів, інвесторів, трейдерів, дистриб'юторів та страховиків) і Правомен –

повністю автоматизований помічник з побутових юридичних питань, направлений на надання юридичних консультацій, формування документів, а також 81 роз'яснення для населення можливостей та ефективності е-сервісів, створених державою – всі із грантами у 50 000\$ [48].

2.2. Становлення та актуальні тренди FINTECH на ринку фінансових послуг

Як і в інших країнах, в Україні бурхливий розвиток FINTECH розпочався після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Огляд українського фінтех-ринку проілюстровано на рис. В.1, В.2. і В.3 додатку В. Поштовхом для цієї сфери стали поширення смартфонів, мобільний інтернет та незадоволеність домогосподарств банківськими послугами. У результаті ж кризи 2014-2015 рр. FINTECH лише активізувався та залучив нові інноваційні інвестиції. Наразі

український FINTECH знаходиться лише на початковому етапі свого розвитку (рис. 2.2).

Рис. 2.2. FINTECH-компанії за роком заснування [8]

Найвдалішим прикладом FINTECH на теренах України донедавна був нині

державний ПриватБанк. Його технологічні продукти випереджали не лише національний ринок, але й європейський [1].

Станом на початок 2018 р. в Україні функціонувало від 80 до 100 FINTECH-провайдерів із різним ступенем зрілості. Наразі не всі з них були публічними, адже деякі займались проектами у сфері блокчейн і криптовалют, а цей напрямок донині не має державного регулювання. За давними LTP MEDICI, станом на кінець 2017 р. у світі нараховувалась 7 891 компанія, що працювала у цій сфері. За сферами діяльності частки FINTECH розподілені так [16] (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Сфери діяльності (види фінансових послуг) FinTech- компаній у світі та в Україні станом на кінець 2017 – початок 2018 рр., частка у %

[36, С. 106]

№	Сфера діяльності (світ/Україна)	Світ, %	Україна, т%
1	Безпека даних	4,2	-
2	Грошові перекази	2,3	31,6
3	Стартапи допоміжного сервісу (регтех)	1,9	1,75
4	Управління приватним капіталом / Управління фінансами	4,8	5,3
5	Платежі	19,1	-
6	Платформи онлайг-фінансування	4,2	-
7	Необанки / Діджітал та необанки	0,4	5,3
8	Штучний інтелект	3,1	-
9	B2B-фінтех стартапи	4,4	-
10	Банківські технології / Технології та інфраструктура	2,5	19,3
11	Блокчейн	5,0	3,4
12	Криптовалюти	5,7	1,75
13	Технології страхування (іншуртех)	6,7	5,3
14	Інвестиційні платформи	11,2	-
15	Кредитування	10,7	14,0
16	Маркет-плейси	-	7,0
17	Мобільні гаманці	-	5,3

Серйозно привертати увагу учасників фінансового ринку фінансових послуг у України FINTECH почав лише у 2017 році після проведення відповідних заходів і форумів, що були присвячені цій сфері. Очікувалось, що більше зусиль і підтримки FINTECH відбудеться у 2018 р., адже на його розвиток активно підтримувався низкою різних ініціатив і заходів НБУ

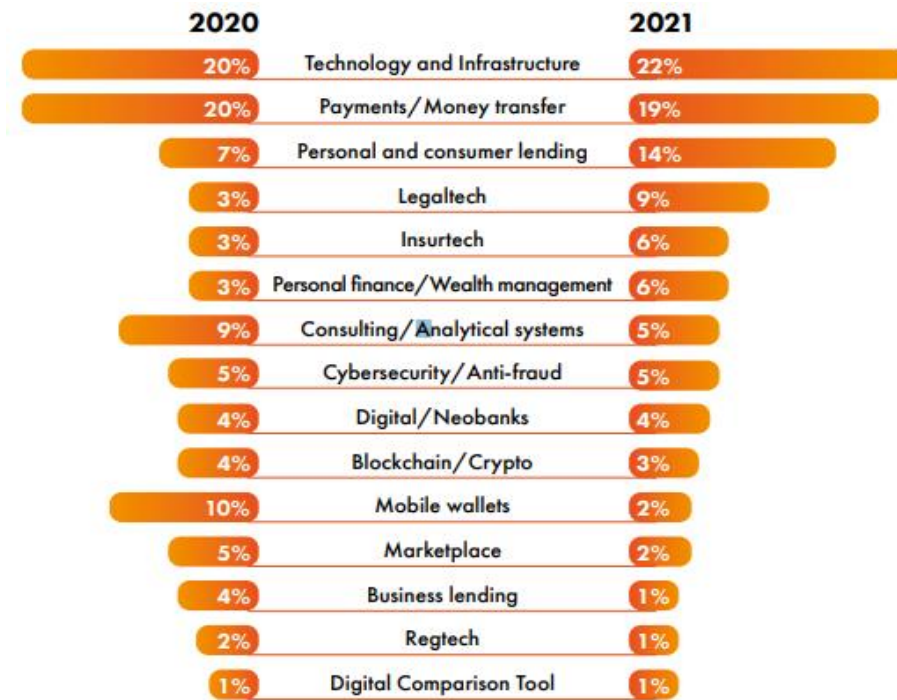
(затверджено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 (в тому числі й цифрової стратегії України до 2025); планувався запуск універсальних цифрових ідентифікаторів Bank ID та Mobile ID, що і було реалізовано пізніше; перехід на цифровий документообіг, дозвіл на використання цифрового підпису) [8], які, безсумнівно, вплинули на ринок фінансових послуг. Концепція розвитку цифрової економіки передбачала наявність широкосмугового інтернету на всій території України, а зона вільної торгівлі з ЄС заохочувала лібералізацію постачання фінансових послуг у будь-яку країну Євросоюзу. Отже, саме у 2018 році для вітчизняних FINTECH-компаній відкрились нові можливості. Вони змогли надавати фінансові послуги споживачам із ЄС напряду або співпрацювати європейськими з партнерами, зокрема на аутсорсингу.

У 2020-2021 рр. лідером за сферою діяльності стартапів в Україні є технологічна інфраструктура, тобто безпосередніми продуктами є створення IT-рішень для банків і фінансових компаній. За даними каталогу фінтех-компаній України 2021, «надавачі цього виду послуг складають 22 % від опитаних компаній. У 2020 році їхня частка становила 20 %. Загалом 23 % компаній, що було створено у 2020-2021 рр. відносять себе до сфери Technology and Infrastructure (рис. 2.3). Частково таку популярність серед бізнесу саме цієї галузі можна пояснити другим роком пандемії, яка змушує переходити бізнеси в онлайн і створює попит на продуктивні компанії, які могли б забезпечити легкість ведення підприємницької діяльності у цифровому просторі. Друге місце також залишається незмінним – платіжні сервіси та перекази, які становлять 19 % ринку. Люди все частіше користуються безготівковими платежами. За даними НБУ, 9 з 10 операцій є безготівковими. А покупки в Інтернеті становили близько 25 % від усіх безготівкових операцій у першому півріччі 2021 р. Тому очікується, що дана сфера буде залишатись в топі і надалі.

Компанії, що займаються споживчим кредитуванням займають 14 % ринку, у той час як в 2020 році – лише 7%. Швидкість онлайн-кредитів, можливість оформлення позики 24/7 та нижчі, ніж у банків вимоги до скорингу,

роблять швидкі кредити популярними серед населення. Попит штовхає пропозицію і посилює конкуренцію серед компаній-представників сегменту. Найменш розвиненими нішами залишаються краудфандинг. Свої позиції погіршили сфери кредитування бізнесу та блокчейн, а покращили – сфери права та страхування.» [9].

Засновниками FINTECH-компаній є переважно ІТ спеціалісти, які

складають близько 33 %. На відміну від 2020 року, вибірка стала варіативнішою. Збільшилась вага представників фінансових компаній, з 6 до 17 % у 2021 році, а також кількість засновників зі страхової та юридичної сфер (рис. 2.4).

Рис. 2.3. Розподіл стартапів за сферами діяльності у 2021 році [8]

Рис. 2.4. Сфери діяльності засновників і стадії розвитку FINTECH-компаній у 2021 році [8]

За 2021 рік збільшилась частка компаній, які знаходились на стадії масштабування. Якщо у попередньому році зростання бізнесу визнавало 43 % опитаних, то тепер їх обсяг зріс до 52 %. Ця стадія є лідером серед відповідей поспіль трьох років. Відсоток зрілих компаній на 3 % перевищує попередній рік.

Компанії поступово переходять усі стадії розвитку та виходять на прибутковість і розширення своєї діяльності, що свідчить про вірно вибудований процес ведення бізнесу та дієздатність обраних бізнес-моделей (рис. 2.4).

Знайти своїх клієнтів і пройти прірву (crossing the chasm) змогло більше половини компаній сфери FINTECH. Лише 18 % компаній можна назвати стартапами відповідно до їх рівня розвитку. 73 % компаній пройшли відповідну точку беззбитковості, а 31 % з них подолали цю позначку у 2020 році.

Засновники FINTECH-компаній фінансують їх створення здебільшого за рахунок власних коштів (таку відповідь дали 65 % опитаних). Кошти приватних інвесторів залучило 18 % респондентів, при цьому янгольські інвестиції як

джерело капіталу вказало лише 2 % FINTECH. Наразі у 2019-2020 рр. частка таких інвестицій становила від 6 до 9 %. Венчурні фонди також зменшили свою частку з 5 до 3 % у 2021 році. Це пов'язують з тим, що за даними інвестори зосередились переважно на угодах пізніх стадій залучення інвестицій у рамках вже існуючих інвестиційних портфелів з обираючи вибором середньо- та низькоризикових активів. У відповідях також враховувались результати роботи донорських грантів і акселераційних програм, де за ці кошти було створено близько 9 % компаній-респондентів.

Суттєво знизились вкладення, що були залучені від родини і друзів (рис 2.5). У 2021 році вони склали лише 2 % на відміну від 3 % у 2020 році. 35 % компаній не планували залучати додаткові фінансові ресурси. Ті компанії, які мали на меті докапіталізувати свій бізнес, будуть це реалізовувати за допомогою коштів приватних інвесторів (31 %) та венчурних компаній (27 %). Вкласти особисті кошти у розвиток компанії мають намір 18 % опитаних. Порівняно з 2020 роком позиції змінили янгольські інвестиції: у 2020 році на них розраховувало 15 % FINTECH, а у 2021 році – 5 %. Банки як джерела додаткових фінансових ресурсів розглядають 3 % компаній. Розміри запланованих додаткових інвестиційних ресурсів складав від 10 тис. до 12 млн дол. США.

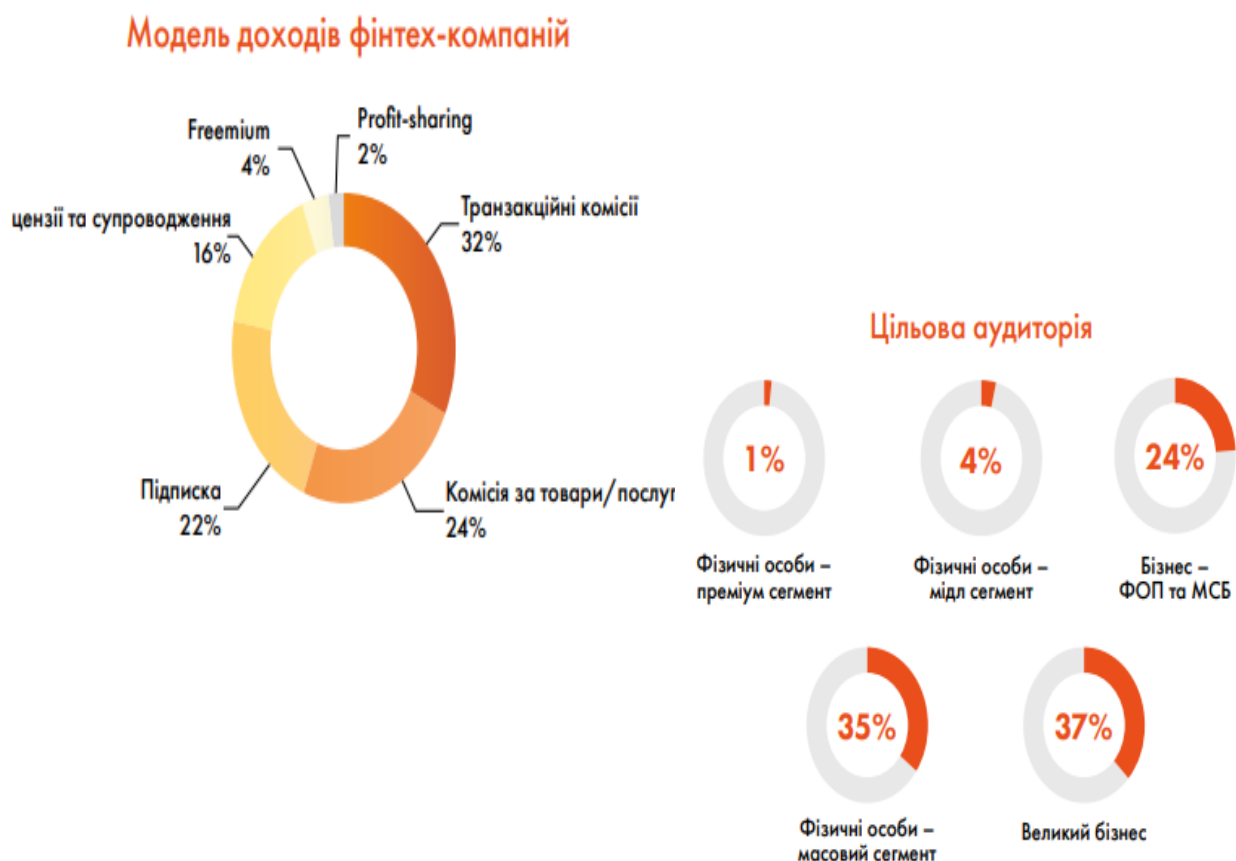
Рис. 2.5. Плани залучення та джерела фінансування FINTECH-

компаній у 2021 році [8]

32 % FINTECH-компаній одержували свої доходи за рахунок комісійних від трансакцій, тобто є провайдером фінансових послуг, однак не їхнім розробником. 24 % компаній були продуктовими і отримували доходи з реалізації власних послуг. 16 % FINTECH-компаній розробляли власне програмне забезпечення і одержували доходи від продажу ліцензій та надання різноманітних послуг із підтримки системи (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Модель доходів FINTECH-компаній і їх цільова аудиторія у 2021 році [8]

Головним клієнтом FINTECH на ринку фінансових послуг є великий бізнес (рис. 2.6). Так, 37 % зазначили, що їх продукти спрямовані здебільшого на вирішення проблем банків, недепозитних фінансових посередників і електронної комерції. Для 32 % FINTECH-компаній цільовою аудиторією був масовий сегмент. Ці компанії пропонували своїм клієнтам кредитування, переказ коштів, юридичні і страхові послуги. Меншою популярністю користувався преміум сегмент, адже цей ринок приваблював лише 1 % компаній, зокрема тих, чиї продукти були розроблені для інвесторів.

Щодо найперспективніших ніш FINTECH для інвестування, то вони наведені на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Найперспективніші ніші FINTECH для інвестування у 2020 – 2021 рр. [35]

На ринку фінансових послуг у 2021 році в Україні з'явилося 2 нові необанки – Neobank та Банк Власний рахунок, а також вийшов з бети IZIBANK. Порівняння необанків в Україні наведено на рис. Г.1 додатку Г.

Необанки стартували з більшою кількістю продуктів та додаткових послуг, порівнюючи з традиційними банками. Лідером за пропозицією фінансових продуктів залишається піонер українських необанків – Монобанк, в продуктивній лінійці якого є пропозиції для ФОП, преміум та дитячі картки, купівля/продаж цінних паперів і розстрочка. Монобанк при цьому не тільки розвиває фінансові продукти, але і вибудовує власну інфраструктуру із запуском власного еквайрингу та запуском власних банкоматів.

Деякі із цих продуктів у своїх додатках реалізував Neobank, при цьому банк розділив ФОП, компанії та фізичних осіб на два окремих банки. «Neobank для всіх» пропонує обслуговування для фізичних осіб, також в цьому додатку можна відкрити картку класу преміум, а «Neobank для бізнесу» займається обслуговуванням ФОП.

Другу позицію у рейтингу необанків України за кількістю активованих карток і розвитком функціоналу застосунків вже другий рік поспіль займає

SPORTBANK.

Популярні стимулами для залучення клієнтів серед необанків – програми винагород і кешбек. За запуску банків пропонується винагорода за відкриття карток і бонуси за залучення друзів, а кешбек у деяких банках можна налаштувати на необхідні клієнту категорії послуг і товарів. Наразі у чотирьох з семи банків діють постійні незмінні бонуси за категоріями

«Починаючи з кешбек-пропозицій можна прослідкувати позиціонування банків. Так SPORTBANK повертає гроші за спортивні покупки, в IZIBANK діє підвищений кешбек на розваги в п'ятницю, Банк Власний Рахунок нараховує бонуси на картку лояльності від мережі магазинів «Сільпо», а TODOBANK поверне 1 % від сплати комунальних послуг. O.BANK стимулює своїх клієнтів використовувати картку для онлайн покупок, пропонуючи знижки на операції в цифрових магазинах Apple та Google.

Окрім конкуренції в продуктах, мобільні додатки необанків намагаються підвищити лояльність клієнтів за допомогою додаткових послуг. Однією з таких є аналіз витрат, можливість оформлення продуктів від компаній-партнерів в мобільному додатку банку (наприклад, автоцивілка у Монобанку) або можливість оформлення віртуальної картки. Відсутність необхідності чекати пластик зменшує строк відкриття рахунку до одного робочого дня або навіть менше, в залежності від часу опрацювання клієнтських документів» [8].

Монобанк пропонує клієнтам розділяти рахунок між друзями із функцією Shake to Pay, проводити оплату із скануванням QR-коду, а у ресторанах оплачувати чеки і залишати чайові через застосунок банку.

IZIBANK дає можливість вивести кешбек через струсування смартфона, додати у мобільний додаток дисконтні картки різних мереж магазинів, а також приховати баланс на картці помахом долоні.

Банк Власний Рахунок інтегрував у свій додаток мережу «Сільпо» та впровадив поповнення банківської картки на касі магазинів торговельної мережі, а Neobank дає можливість додати картку іншого банку та приховати одну або більше карток з головної сторінки додатку.

«Через збільшення потреби клієнтів у персоналізації, Банк Власний

Рахунок та Neobank для всіх дають можливість самостійного налаштування віджетів у додатку.

Головною цільовою аудиторією необанків є міленіали, які в подальшому будуть складати найбільший сегмент серед клієнтів, що обслуговуються. Яскраві кольори, реклама в Tik-Tok, неформальний стиль спілкування, ігри та нагороди в додатках направлені на побудову дружніх стосунків зі своїми клієнтами» [8].

Клієнти Монобанку колядують у службах підтримки, записують у додатку різні ролики з Reface або історії із чіпуванням в Інстаграм. Цей банк постійно тестує нові інструменти маркетингу, наприклад, зокрема випускає крафтове пиво або надає батькам можливість переказувати гроші своїм дітям від імені Санти або Зубної Феї.

Нагороди за роботу у мобільному банкінгу можна одержати у Монобанку й IZIBANK, а Банк Власний Рахунок розмістив у додатку свій календар до Нового року.

За даними Звіту діяльності фінтех-компаній, за обсягом інвестицій побудова діджитального банку буде коштувати десятки мільйонів доларів, оскільки окрім розробки мобільного додатку, високих витрат на маркетингові кампанії, необанк повинен мати бек-офіс, що опрацьовує усі запити клієнтів, слідкує за комплаєнсом, скоринговою моделлю тощо. Однак в подальшому оцінка таких проектів для продажу може складати мільярди доларів.

Вартість входу на ринок є достатньо високою і знизити її можна за рахунок кооперації з існуючим банком або фінансовою/ торгівельною-промисловою групою. Так три з семи необанків є частиною фінансово-промислової групи «ТАС», Банк Власний Рахунок є частиною торговельно-промисловою групою Fozzi Group, а Neobank входить до складу фінтех-екосистеми Concord Fintech Solutions» [8].

Поява нових необанків на ринку фінансових послуг України буде пов'язана з великими банками та холдингами. Кешбек як один із найголовніших привілеїв для клієнтів відходитиме на другий план внаслідок поступового зниження комісії інтерчейндж відповідно до Меморандуму, який

підписаний НБУ, Visa і Mastercard. Прогнозується, що більша кількість банків буде розвивати партнерські відносини з FINTESН-компаніями, і цьому буде сприяти введення у дію Закону України «Про платіжні послуги», в якому існує можливість відкриття API. Це створюватиме нові можливості банкам для заробітку завдяки моделям BaaS (bank-as-a-service), BaaP (bank-as-a-platform) і маркетплейсу, а для клієнтів – нові пропозиції і фінансові продукти, що покращить клієнтський досвід.

Як підсумок, у додатку Д наведено фінтех-стартами, які отримали грантове фінансування від Українського фонду стартапів у 2021 році, а додатку Е – карту української екосистеми 2021.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ FINTESCH У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ринок фінансових послуг зазнав кардинальних змін останнім десятиріччям. За цей період він трансформувався з моделі традиційного бізнесу банківських установ до цілих екосистем депозитного і недепозитного ринків. Трансформації нині продиктовані і новими викликами, які стимулюють бурхливе зростання цифрових операцій і формують попит на фінансові продукти та сервіси у сфері ринку фінансових послуг. Слабкі і сильні сторони FINTESCH в Україні наведено на рис. 3.1. Власне, вони і визначають тренди подальшого розвитку ринку фінансових послуг і вироблення стратегічних завдань.

Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [35] структурує і деталізує напрями і тренди розвитку фінансових інновацій на 5 років та є баченням важливлі стратегічної мети «Забезпечення розвитку ринку фінтех, цифрових технологій та платформ регуляторів» стратегічного напрямку V «Інноваційний розвиток». Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Ціннісну пропозицію Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року наведеноу додатку Ж.

Ключовими принципами та засадами для досягнення трьох стратегічних цілей Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року (розвинена кешлес-економіка, високий рівень цифрової та фінансової грамотності, стала фінансова екосистема) є:

1. Стабільність та ефективність (Забезпечення регулювання фінансового ринку насамперед для підтримки його стабільності. Підвищення ефективності фінансових інституцій може забезпечуватись завдяки діджиталізації індустрії);
2. Проінноваційність (Масове поширення та проникнення фінансових інновацій може істотно поліпшити ефективність витрат та

конкурентоспроможність фінансової системи. Підтримка фінтех-ринку через запровадження прозорих сучасних методів регулювання може підсилити цей процес, особливо якщо розглядати світові практики регулювання, де

Сильні сторони українського ринку фінтеху	Слабкі сторони українського ринку фінтеху
Попит, що постійно зростає, на конкурентні фінтех-сервіси та продукти в умовах пандемії	Немає сталої фінтех-екосистеми
Значний відсоток підприємців – МСП у країні	Обмежена кількість діджитал-спеціалістів фінринку
Вдале географічне розташування України	Низький відсоток фінансово-обізнаного населення
Проактивна роль центробанку в розвитку інновацій	Низька представленість глобальних фінтех-брендів на українському ринку
Розвинений IT-сектор	Експортоорієнтований інноваційний сектор
Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС (зокрема PSD2, GDPR)	Недостатнє покриття країни широкосмуговим доступом до Інтернету заважає фінінклюдії, особливо в регіонах
Намір уряду за 2 роки забезпечити Україну високошвидкісним мобільним покриттям	Великий відсоток "сірої" економіки в секторі МСП
Україна входить до переліку країн-лідерів за розвитком певних ніш фінтеху (платіжні сервіси, онлайн-кредитування, віртуальні активи)	Негнучке регулювання у певних сферах
Запровадження методів віддаленої ідентифікації та аутентифікації	У Національного банку немає мандата щодо підтримання розвитку інноваційних проєктів
	Низька інвестиційна привабливість для зовнішніх інвесторів та вплив капіталу в умовах пандемії через рецесію

поєднується, з одного боку, інноваційно-дружнє регулювання, а з другого – захист споживача);

Рис. 3.1. Сильні та слабкі сторони українського FINTECH на ринку фінансових послуг [35]

3. Безпека та захист (Забезпечення сталого розвитку фінтех-індустрії

потребує нових стандартів надання послуг та захисту прав споживачів. Аби стимулювати цей процес, буде зроблено акцент на спрощення виведення на ринок нових продуктів та сервісів, зокрема в межах регуляторної “пісочниці” НБУ із вступом у силу відповідних законодавчих змін. Крім того, діджиталізація фінансового ринку (адаптація євродиректив PSD2, запровадження віддаленої ідентифікації та верифікації, миттєвих переказів тощо) актуалізує питання підвищення кіберзахисту);

4. Прозорість (Підтримка діджитал-трансформацій на фінансовому ринку потребує прозорого та відкритого регулювання, в основі якого – рівні умови для розвитку інновацій для всіх учасників ринку);

5. Відповідальність та цілісність (Ретельна підготовка до запровадження будь-яких нових видів політики та регулювання. Дотримання принципу цілісності, який передбачає наявність єдиної екосистеми та стимулювання розвитку всіх її елементів) [35].

У цілому, як зазначають дослідники питань розвитку стартапів в Україні О. Саліхова та О. Курченко, комплексному розвитку аналізованої сфери діяльності сприятимуть наступні інновації законодавчого характеру:

1. «Підвищення якості STEM-освіти в Україні. А саме: формування нової генерації інноваторів, що мають якісну освіту в галузі природничих наук, технологій, інженерії, математики, які здатні створювати нові знання, продукувати, адаптувати та використовувати передові технології, започаткувати технологічні стартапи, що забезпечать інноваційну трансформацію економіки.

2. Підготовка когорти інвестиційних менеджерів та експертів інноваційних проєктів, спільна робота яких має стати підґрунтям для модернізації національної економіки і – як показує світовий досвід – структурних зрушень у бік розбудови високотехнологічних виробництв, що створюють високу додану вартість та високооплачувані робочі місця.

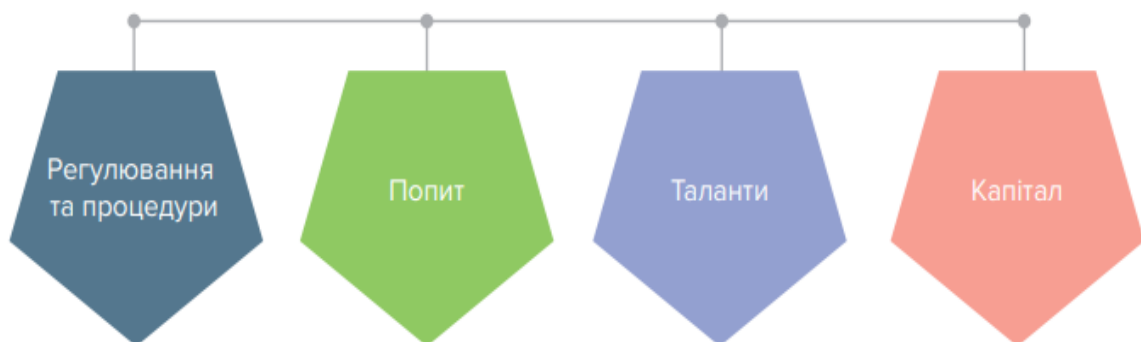
3. Створення та реалізація державної Програми підтримки українських стартапів та суміжних програм, що забезпечить синергетичний ефект та дозволить створити в Україні дієвий інструмент розвитку інноваційного

підприємництва.

4. Державна підтримка участі українських інноваторів у Програмі «Горизонт-2020», де перевага у фінансуванні надається проєктам, орієнтованим на промисловість та вирішення суспільних проблем: ІКТ, нанотехнології, нові матеріали, біотехнології, нові виробничі процеси, космос» [Цит. за: 4, С. 81–82].

До наведеного переліку, очевидно, необхідно додати пункт інформаційної та державної підтримки участі вітчизняних стартапів у конкурсах на отримання грантів від Українського фонду стартапів, зокрема у сфері ринку фінансових послуг.

У Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, зазначено, що курс України на повномасштабну діджиталізацію та розуміння слабких сторін поточної діджитал-інфраструктури ставить одним з ключових питань розвитку в Україні сталої фінтех-екосистеми. Згідно з системними міжнародними дослідженнями щодо розбудови сталих фінтех-екосистем, зокрема дослідження Deloitte «What makes a successful fintech hub in the global fintech race», є чотири основні складові, які варто розглядати під час побудови сталої фінтех-екосистеми. Серед них: регулювання та процедури, попит, таланти та капітал

[35].

Рис. 3.1. Складові сталої фін-екосистеми [35]

Дослідження Deloitte [43] доводить, що FINTECH-екосистема має обов'язково враховувати особливості регіонального ринку та історію

становлення ринку фінансових послуг. Також важлива інтеграція регіональної FINTECH -екосистеми з міжнародними екосистемами з метою обміну досвідом, талантами, створення попиту, розроблення єдиних стандартів і практик ефективного втілення тощо. Розгляньмо ці складові більш детально [35]:

1. Регулювання та процедури. Уряд і регулятори мають дотримуватися балансу між промоцією інновацій, конкуренції та захистом сталого ринку фінансових послуг і споживача. Ключове завдання – створити таке нормативне поле, політику та процедури, які стимулювали б розвиток FINTECH, впорядковуючи водночас їхню діяльність та створюючи певні стандарти роботи. Йдеться про регулювання, яке б стимулювало розвиток FINTECH через акселераційні програми, міжнародні угоди, «пісочницю» для тестування інновацій у лояльному регуляторному полі, інші експертно-консультаційні платформи.

2. Попит Немає попиту – немає цінності в продукті та сервісі. Попит на FINTECH -продукти може стимулювати як держава і публічні компанії, так B2B-сектор і кінцевий споживач. Чим розвиненіша FINTECH-екосистема та сталі зв'язки між її учасниками, тим більший попит на FINTECH -продукти та сервіси, а також ступінь розвиненості цього сегмента. Якщо розглянути розвиток традиційного банківського сектору передових країн світу, ринок у процесі набуття сталості дедалі більше інвестує у розвиток взаємодії з інноваційним сегментом, створює акселератори/інкубатори, акцентує увагу на розвиткові талантів та інноваційних продуктів, Наприклад, банк Barclays&Rise (акселератор цього банку), Metlife (СК) & Lumen Lab (акселератор цієї СК).

Таланти. Сьогодні боротьба за таланти виходить на рівень конкуренції юрисдикцій між собою, і це загострює питання створення сталої FINTECH-екосистеми, яка б давала змогу розвиватися власним талантам, а також приваблювала глобальний інтелектуальний ресурс. Британія навіть розробила формат Tech Nation Visa, який стимулює приплив у країну талантів та інноваторів. В Україні розглядається е-резидентство.

Варто також зазначити, що недостатнім залишається понятійно-категоріальний апарат основних дефініцій, зокрема визначення самих понять

FINTECH і стартапу.

Відсутність правового регулювання сфери FINTECH і впровадження його інструментарію за умов відсутності правового регулювання може спричинити порушення соціальних та економічних прав громадян внаслідок підвищення фінансових ризиків FINTECH на ринку фінансових послуг, загрози доступу до конфіденційної інформації, а також розвитку фінансового шахрайства через появу новітніх інструментів доступу до бази даних, залучення клієнтів до фінансових пірамід.

Крім того, відсутність нормативно-правового регулювання FINTECH породжує неспівставно різний рівень (іноді і його відсутність) відповідальності і умов учасників FINTECH і традиційного сектору надання фінансових послуг.

Зважаючи на істотну актуалізацію питання правового регулювання FINTECH на ринку фінансових послуг та використання його інструментарію, відповідно до функціонального призначення, постає необхідність впровадження регулятивних норм на основі створення понятійно-категоріального апарату сфери FINTECH та надання правових дефініцій його компонентам.

«Звісно, одним з обов'язкових факторів розвитку FINTECH в будь-якій країні, зокрема й Україні, є створення сприятливого правового та регуляторного середовища, що надає ще більшого значення необхідності впровадження законодавчих дефініцій сфери FINTECH. Адже ключове значення для якісного розвитку фінансових технологій має формулювання прозорих правил створення та діяльності FINTECH-компаній, належні правила оподаткування та ліцензування, всебічний захист прав та інтересів суб'єктів ринку FINTECH-послуг. З іншого боку, в процесі створення сприятливої екосистеми розвитку ринку FINTECH, необхідне якісне забезпечення та реалізація прав користувачів FINTECH-послуг, адже FINTECH-компанії використовують достатньо нові бізнес-моделі, які можуть істотно відрізнятися від процесу надання фінансових послуг традиційними фінансовими установами, що на практиці ускладнює процедуру їх ідентифікації як таких, що законодавчо регулюються» [4].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило одержати такі висновки:

1. Ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, капіталу та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Основні теоретичні поняття «ринок фінансових послуг» включають такі аспекти: 1) інституційний як сферу діяльності учасників ринку фінансових послуг; 2) економічний як економічні відносини, що виникають між різними фінансовими посередниками і допоміжними корпораціями ринку; 3) фінансовий як частину фінансової системи і механізм розподілу фінансових ресурсів.

2. Діджиталізація економічних процесів істотно впливає на всі аспекти функціонування сегментів ринку фінансових послуг зі змінами його інституційної структури, фінансових технологій та інструментів із впливом на особливості фінансових відносин між учасниками. Нинішній етап розвитку ринку фінансових послуг відзначається найбільшим впливом FINTECH, що конкурують з традиційними фінансовими послугами, дають клієнтам можливість одержати найвищу якість фінансового сервісу, найкращу ціну, високий рівень фінансової інклюзії та мотивації. Сьогодні FINTECH є основою для всіх онлайн-транзакцій, зокрема переказу коштів, сплати комунальних платежів, кредитування тощо. Головною властивістю FINTECH-компаній є їх здатність створювати інновації.

3. Нині регулювання сфери FINTECH вимагає ліберальнішого підходу, тож важливими кроками щодо створення ефективної екосистеми розвитку ринку фінансових послуг є дерегуляція і впровадження новітніх концепцій. Трансформаційні процеси викликають проблему виваженої реалізації цих концепцій. Отже, важливим є баланс, з одного боку, між впровадженням дієвої системи нормативно-правового регулювання, а, з іншого, - надання можливостей перспективного розвитку ринку фінансових послуг завдяки

дерегулюванню сфери FINTECH.

Вважається, що найефективніший підхід – це імплементація директив ЄС, а також врахування національними регуляторами особливостей чинної правової системи в Україні, визначення та реалізація специфічних напрямів гармонізації українського законодавства до правових актів ЄС.

4. Як і в інших країнах, в Україні бурхливий розвиток FINTECH розпочався після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Поштовхом для цієї сфери стали поширення смартфонів, мобільний інтернет та незадоволеність домогосподарств банківськими послугами. У результаті ж кризи 2014-2015 рр. FINTECH лише активізувався та залучив нові інноваційні інвестиції. Наразі український FINTECH знаходиться лише на початковому етапі свого розвитку. У 2020-2021 рр. лідером за сферою діяльності стартапів в Україні є технологічна інфраструктура, тобто безпосередніми продуктами є створення ІТ-рішень для банків і фінансових компаній. Знайти своїх клієнтів і пройти прірву змогло більше половини компаній сфери FINTECH. Лише 18 % компаній можна назвати стартапами відповідно до їх рівня розвитку. 73 % компаній пройшли відповідну точку беззбитковості, а 31 % з них подолали цю позначку у 2020 році. На ринку фінансових послуг у 2021 році в Україні з'явилося 2 нові необанки – Neobank та Банк Власний рахунок, а також вийшов з бети IZIBANK.

5. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року структурує і деталізує напрями і тренди розвитку фінансових інновацій на 5 років та є баченням важливої стратегічної мети «Забезпечення розвитку ринку фінтех, цифрових технологій та платформ регуляторів. У цій стратегії зазначено, що курс України на повномасштабну діджиталізацію та розуміння слабких сторін поточної діджитал-інфраструктури ставить одним з ключових питання розвитку в Україні сталої фінтех-екосистеми. Варто також зазначити, що потребує розроблення понятійно-категоріальний апарат основних дефініцій, зокрема визначення самих понять FINTECH і стартапу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андронік В. Фінтех в Україні: що це таке і як він робить життя українців комфортніше? URL: <https://ukr.segodayna.ua/economics/finance/finteh-v-ukraine-hto-eto-i-kak-on-delaet-zhiznukraincev-komfortney-1117884.html>
2. Балицька М.В., Брювенко К.С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №9. С. 59–65.
3. Бондаренко Є.П. Механізм регулювання ринку фінансових послуг України: дис. ... канд. ек. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». Суми, 2011. 227 с.
4. Бухарін Г.О. ФІНТЕХ як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект. Дис. .. к.ю.н... Запоріжжя, 2020. 224 с.
5. В Україні запустили Фонд підтримки стартапів. Бізнес – колективне ділове медіа. URL: <https://business.ua/news/5844-v-ukrajini-zapidtrimki-spivinvestoriv-biznes100-zapustili-fond-pidtrimki-startapiv>
6. Горбач Л. М., Каун О. Б. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. К., 2006. 436 с.
7. Дунаев А. Регулирование финтеха: пять ключевых шагов к устойчивому росту. URL: <https://www.forbes.ru/finansy-i-investicii/347835-regulirovanie-finteha-pyat-klyuchevyh-shagov-k-ustoychivomu-rostu>
8. Звіт «Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог». URL: <https://www.slideshare.net/sadovnychy/ss-88959908>
9. Каталог фінтех-компаній України 2021. URL: <https://fintechua.org/market-map>
10. Коваленко Ю. М. Економіка фінансового сектору: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 368 с.
11. Коваленко Ю. М. Інституціалізація фінансового сектору економіки: монографія. Ірпінь, УДФСУ, 2013. 606 с.

12. Коваленко Ю. М. Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти. *Фінанси України*. 2013. №1. С. 101–112.
13. Колодізєв О., Лозинська О. Особливості визначення та структуризації ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки. *Банківська справа*. 2022. №2. С. 41–57.
14. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст.
15. Ноздрін В. Полювання на «єдинорогів» : як працює Український фонд стартапів та як отримати фінансування. *Протокол: юридичний інтернет-ресурс*. 2020. URL: https://protocol.ua/ru/polyuvannya_na_edinorogiv_yak_pratsyue_ukrainskiy_fond_startapiv_ta_yak_otrimati_finansuvannya/
16. Паперник С. FinTech в Україні: чому потрібно розвивати ринок фінансових технологій? *Юридична Газета online*. URL: <http://evris.law/uk/statija-fintech-vukraini-chomu-potribno-rozvivati-rinokfinansovih-tehnologij>
17. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#>
18. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 30, ст. 239.
19. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей: Постанова НБУ від 04.11.2010. № 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>.
20. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. ст. 93
21. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5.10.2017 р. № 2155-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. ст. 400
22. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. ст. 275

23. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова НБУ від 18.06.2015 № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>

24. Про затвердження Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури: Постанова НБУ від 4.02.2014 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>

25. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. ст. 481.

26. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 50-51. ст. 2057.

27. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. ст. 238.

28. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. ст. 241.

29. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5.10.2017 р. № 2163-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. ст. 403.

30. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

31. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко та ін. 2-ге вид., перероб. і доповнене. К.: Алерта, 2013. 376 с.

32. Рубанов П.М. Структура ринку FinTech-інновацій. *Науковий вісник Полісся*. 2019. №2 (18). С. 184—189.

33. Фінансові технології. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97

34. Солошкіна І. Функционирование рынков финансовых услуг: теоретико-правовой аспект. *Leges et vita*. 2014. №2 (18). С. 184—189.
35. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталій розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku>
36. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №. 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. ст. 356.
37. Чубарь О. Г., Мінкович В. Т. Ринок FINTECH в Україні: особливості та перешкоди розвитку. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32545/1/%D0%A4%D1%96%D0%B%D1%82%D0%B5%D1%852018.pdf>
38. Шевчук О.Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки. *Адвокат*. 2012. №10 (145). С. 29—32.
39. Школьник І.О. Фінансовий ринок: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія. Суми, Мрія, 2008. 347 с.
40. Що таке фінтех і як він впливає на ваше життя вже сьогодні?. Економічна правда. URL: <https://web.archive.org/web/20210417093440/https://www.epravda.com.ua/projects/fintech/2018/12/5/641431/>
41. Фінансові технології. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97
42. Arner D.W. FinTech: Evolution and Regulation. 2016. URL: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0011/1978256/D-Arner-FinTech-Evolution-Melbourne-June-2016.pdf
43. Deloitte. What makes a successful fintech hub in the global fintech race. URL: https://www.reportlinker.com/market-report/Fintech/522620/Fintech?term=fintech%20trends&matchtype=b&loc_interest=9069574&loc_physical=1030244&utm_term=fintech%20trends&utm_campaign=transactionnel1&utm_source=google&utm_medium=ppc&hsa_acc=9351230540&hsa

[cam=15072746546&hsa_grp=135882777332&hsa_ad=566844290317&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-377781668630&hsa_kw=fintech%20trends&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQiAnNacBhDvARIsABnDa68hhS6xDoGAUiDOcMBJx1HNRGf7c2386Fj0qNdRHPZ_HF5jtGI3A8oaAkclEALw_wcB](https://www.google.com/cam=15072746546&hsa_grp=135882777332&hsa_ad=566844290317&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-377781668630&hsa_kw=fintech%20trends&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQiAnNacBhDvARIsABnDa68hhS6xDoGAUiDOcMBJx1HNRGf7c2386Fj0qNdRHPZ_HF5jtGI3A8oaAkclEALw_wcB)

44. KPMG International (2020), "Pulse of FinTechH1'20. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/09/pulseofFinTechh1_2020.pdf

45. KPMG International (2021), "Pulse of FinTechH2'20." URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2021/02/pulseoffintechh2_2020.pdf

46. Six digital growth strategies for banks. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/six-digital-growth-strategies-for-banks>

47. The Future of Financial Services: How disruptive innovations are reshaping the way financial services are structured, provisioned and consumed / World Economic Forum ; An Industry Project of the Financial Services Community. Prepared in collaboration with Deloitte. June 2015. URL: <http://reports.weforum.org/future-of-financial-services-2015/>

48. USF. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua/>

49. Vartsaba, V. and Zaslavska, O. (2020) FinTech industry in Ukraine: problems and prospects for the implementation of innovative solutions, *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/856/908>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Організаційна структура ринків фінансових послуг України [10, С. 85]

Споживачі/ постачальники фін. ресурсів	Фінансові посередники	Допоміжні фінансові корпорацій	Інші фінансові корпорації	Регулятори
	ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР			
Уряд Регіональні і місцеві органи управління Державні нефінансові корпорації Інші нефінансові корпорації Інші фінансові корпорації Домогосподарства Некомерційні організації, що обслуговують домогосподарства	Депозитні: НБУ Банківські установи Кредитні спілки Недепозитні: Інститути спільного інвестування Недержавні пенсійні фонди Страхові компанії Інші кредитні установи Юридичні особи публічного права Фінансові компанії	На ринку цінних паперів: Брокери з цінних паперів Управляючі цінними паперами Андерайтери Компанії з управління активами Депозитарії Депозитарні установи Організатори торгівлі Клірингові установи У сфері страхування та недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ): Страхові агенти Страхові та перестрахові брокери Аварійні комісари Актуарії Адміністратори недержавних пенсійних фондів Консультанти із страхування та НПЗ У сфері інформаційних послуг: Бюро кредитних історій Рейтингові агентства Інформаційні агентства Незалежні фінансові консультанти Інвестиційні радники Фінансові аналітики	Кептивні фінансові установи та кредитори грошей: Довірчі товариства Холдингові компанії Дочірні фірми, які заробляють капітал на відкритих ринках для материнських компаній Лихварі Ломбарди	Міністерство фінансів України Національний банк України Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку Антимонопольний комітет України Саморегулівні організації Об'єднання професійних учасників

Додаток Б

Таблиця Б.1

Структура ринку фінансових послуг та ранжування FinTech-інновацій

Вид FinTech-інновацій	Джерело											Кількість згадувань	Ранг
	В. Коваленко	А. Мазаракі, С. Волосович	Л. Гаряга	Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року	Г. Поченчук	А. Кузнецова, Г. Чмерук	А. Семенов, С. Царулік	Д. Арнер	Рада з фінансової стабільності	Світовий економічний форум	UK Fintech Focus Report		
Управління фінансами: -особисті фінанси; -інституційні фінанси; - альтернативне фінансування та кредитування (краудфандинг, роботи-консультанти, p2p, p2b); - кредитування без посередників; - G2G, B2B-кредитування	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	11	1
Платежі, грошові перекази, кліринг, розрахунки	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	10	2
InshurTech	+	+	+	+	+	+		+	+		+	9	3
Діджитал та необанки, цифрові банки (інтернет-банкінг, мобільний банкінг, електронні гаманці)	+		+	+		+		+			+	6	4
Інвестиційна діяльність банків та ринків капіталу		+		+		+			+	+		5	5
Маркетплейси, підтримка ринку	+			+		+			+	+		5	5

Продовження табл. Б.1

Технології та інфраструктура	+		+	+	+	+		+				6	5
Регулярні технології		+		+	+	+	+					5	6
Аналітика та безпека даних				+	+			+		+		4	6
Кібервалюта, криптовалюта (блокчейн і біткоїн), ринок цифрових валют, платформи обміну валют, CBDC)	+	+	+	+								4	7
Операційний ризик та ризик-менеджмент					+	+		+				3	8
Інтерфейс споживача					+	+		+				3	8
Гейміфікація (ігри та квести для клієнтів)						+						1	9

Джерело: складено на основі [13]

Додаток В

Сплеск розвитку фінтеху припадає на 2016–2019 роки: 58% компаній були засновані в останні 3 роки

Ринки, на яких працюють українські фінтех-компанії: Європа (72%), пострадянські (30%), США (21%), інші (19%)

63% компаній пройшли точку беззбитковості та 27% фінтех-компаній очолюють або заснували жінки

Більшість фінтех-компаній зосереджена на обслуговуванні бізнесу (МСП та великих компаній – по 37% відповідно) і лише 21% працює на масовий сегмент фізичних осіб

Загалом у фінтех-компаніях працює понад 4000 осіб, 14% компаній мають штат понад 75 осіб

Переважає кількість фінтех-компаній зосереджена у Києві (82% компаній). У регіонах найкращі перспективи розвитку фінтеху мають Дніпро, Харків, Львів та Одеса

63% фінтех-компаній фінансується за рахунок власних коштів

Значна частина компаній працює на міжнародних ринках (43%). Решта (57%) працює виключно на українському ринку, проте 73% з них планує вихід на міжнародні ринки і 59% збиралися це зробити вже у 2019 році

Джерело: фінтех-каталог UAFC 2019 на підставі опитування 110 фінтех-компаній та банків¹³

Рис. В.1. Огляд українського фінтех-ринку: хто є хто [35]

Український фінтех в цифрах

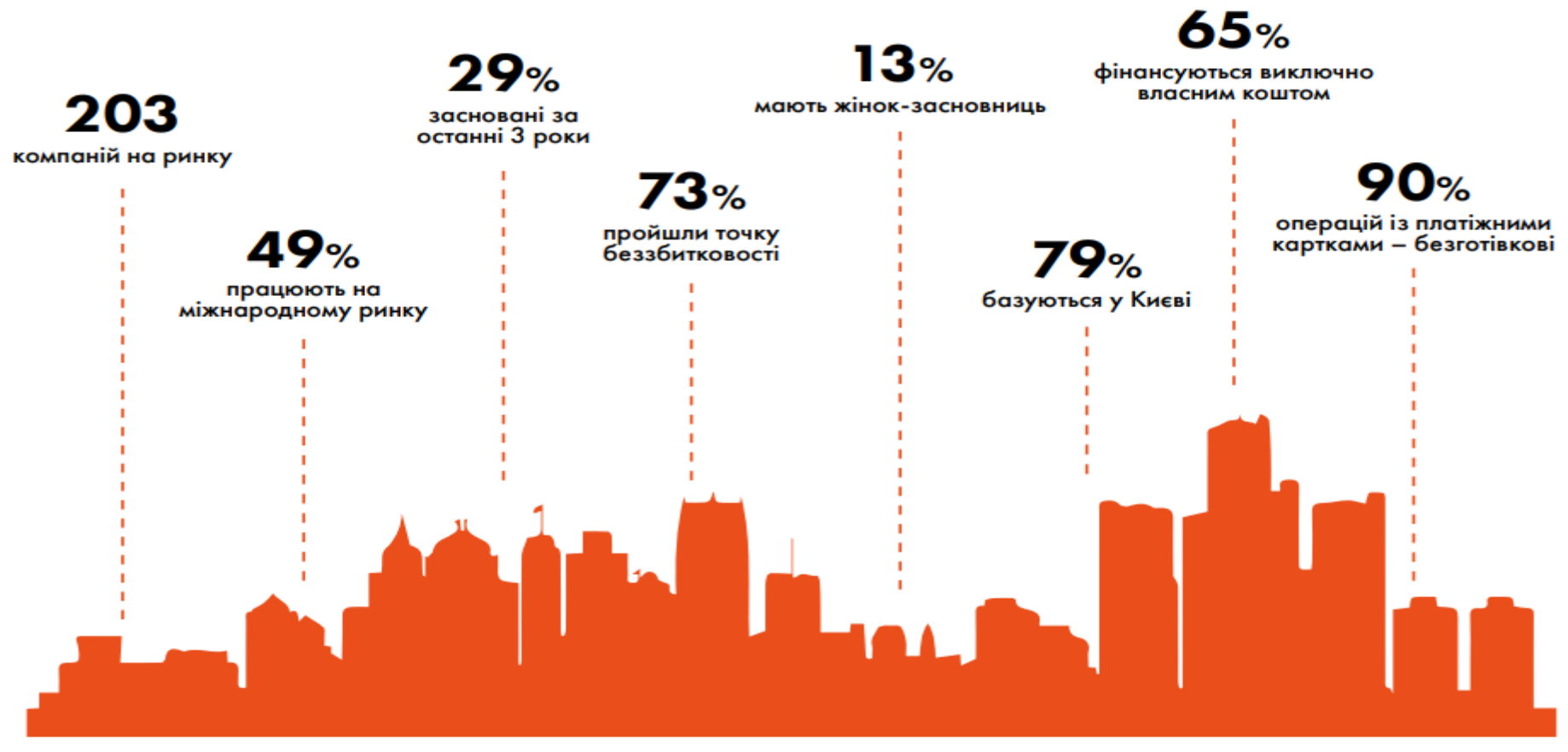
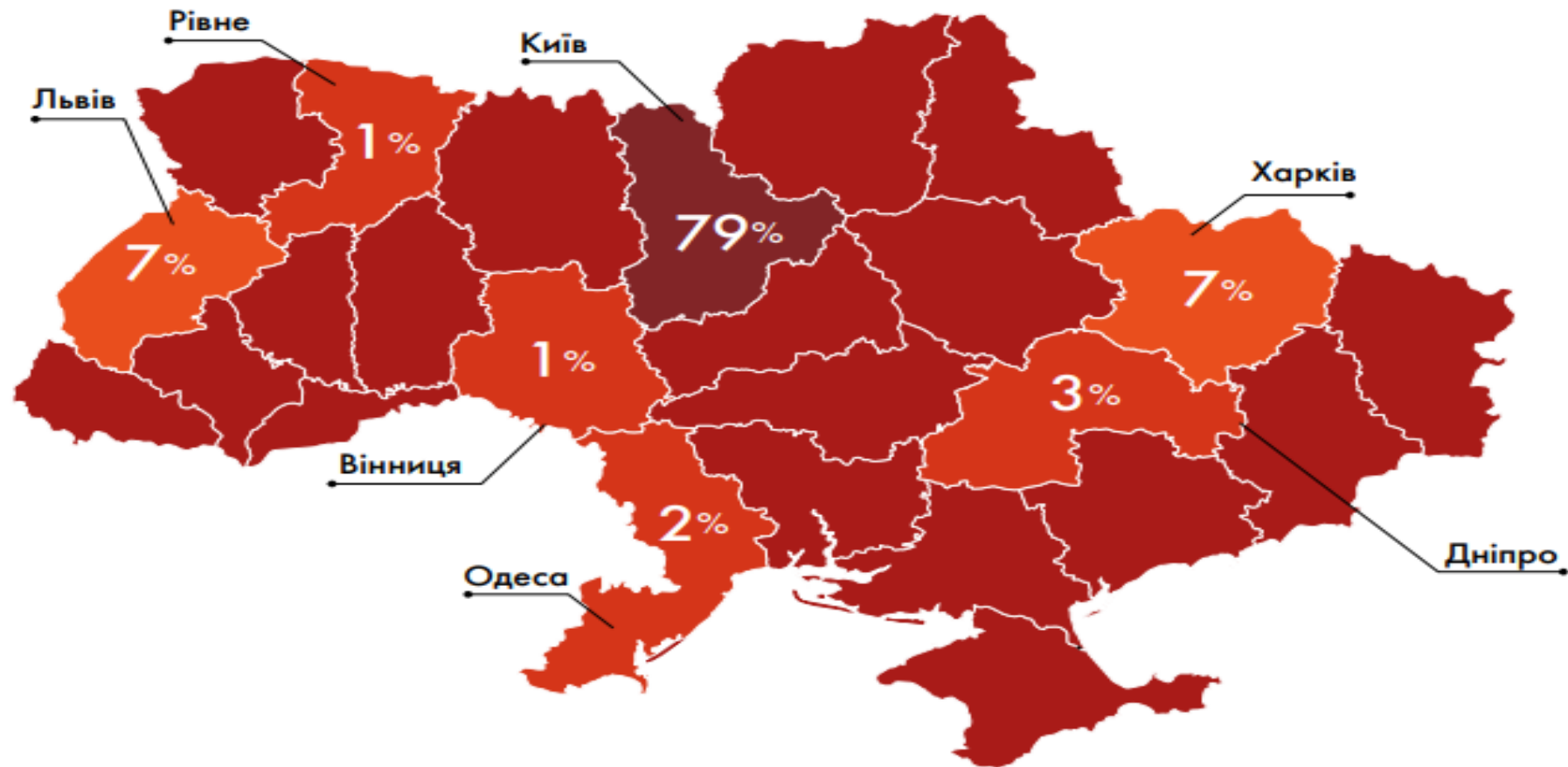

Рис. В.2. Основні показники розвитку FINTECH у 2021 році [8]

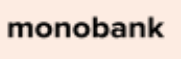
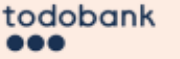
Якщо ІТ-спеціалісти надають перевагу розміщенню в містах в середніх за розміром містах, то фінтехи й досі обирають великі обласні центри

Рис. В.3. Розташування FINTeCH-компаній в Україні у 2021 році [8]

Додаток Г

Таблиця Г.1

Порівняння необанків в Україні

Назва банку							
Віртуальна картка	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✗
Рахунок в іноземній валюті	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗
Кредитна лінія	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Депозит	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Аналітика витрат	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✗
Неперсоналізований кешбек	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓
Персоналізований кешбек	✗	✗	✓	✓	✓	✗	✗
Можливість додати картку іншого банку	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Додаткові небанківські сервіси	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✗
Служба підтримки в додатку	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓
Особливості	Два окремих банки для фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців та компаній	Пропонує кешбек за покупки в цифрових магазинах Google і Apple	Кешбек за покупку спортивних товарів і послуг	Shake to pay для розподілу платежу та оплати чеку й чайових в ресторані	Підвищений кешбек за певні види покупок у п'ятницю	Спеціальні пропозиції для постійних клієнтів мережі магазинів «Сільпо»	Працює як електронний гаманець. Надає кешбек за оплату комунальних послуг

Додаток Д

Фінтех-стартапи, які отримали грантове фінансування від Українського фонду стартапів в 2021 році

Meteocontrol AI. Платформа для страхування фермерів на основі супутникових даних та авторських алгоритмів.

Fintellect. Фінансовий супер інструмент для малих креативних і IT агенцій.

eKYC. B2b SaaS, що допомагає верифікувати й онбордити клієнтів за лічені хвилини.

Checki. Розпізнавання мовлення та зворотній зв'язок по кожному чеку вашого бізнесу.

Фінтех-стартапи, які раніше отримали фінансування від Українського фонду стартапів і в 2021 році залучили додаткові інвестиції

upSWOT. Підвищення ефективності продажів, спрямованих на МСБ з безперервним моніторингом та інсайтами з 117 альтернативних джерел даних. Залучив \$4,9 млн в seed-раунді, в якому прийняли участь Common Ocean, CFV Ventures, SpeedUp Group та інші.

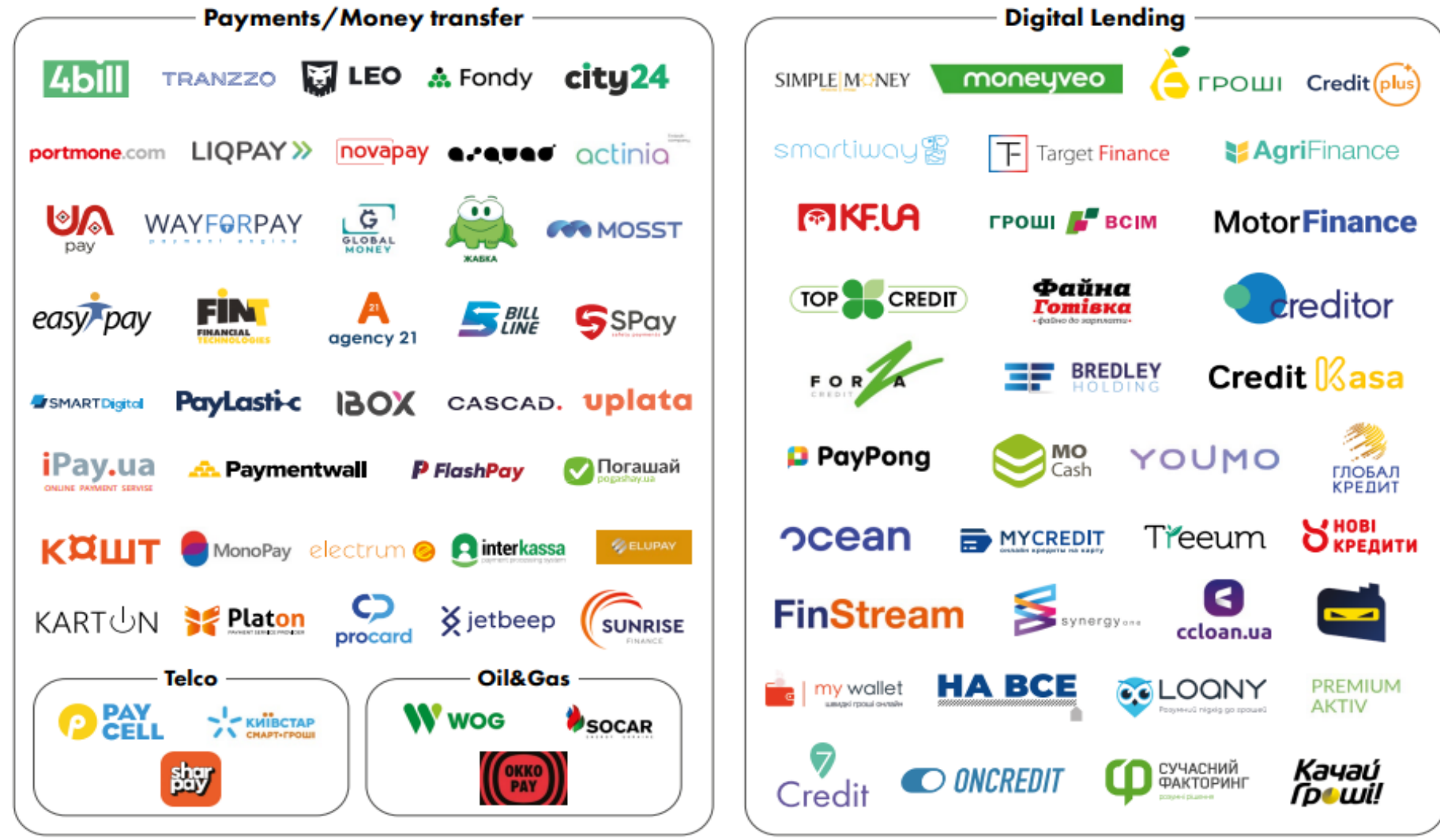
FINMAP. Онлайн-сервіс для фінансового обліку в малому та мікро-бізнесі. Найпростіший спосіб зрозуміти де прибуток, на що бізнес витрачає забагато та спрогнозувати обіг коштів, щоб не потрапити в касовий розрив. Залучив інвестиції від українських та європейських інвесторів: Startup Wise Guys, BRISE Capital, Sigma Software Labs, Inspirium та інших. Точна сума не розголошується.

Djooky. Музична торгівельна платформа, яка надає артистам доступ до глобальної спільноти інвесторів, а інвесторам можливість торгувати новим класом активів. Іншими словами міст між музичним та фінансовим світом. Точна сума та інвестори не розголошуються.

Додаток Е

Карта української фінтех-екосистеми 2021

Technology and infrastructure

Consulting/Analytical systems

Blockchain/Crypto

Cybersecurity / Anti-fraud

RegTech

Ecosystem

Personal finance / Wealth management

LegalTech

Media

Digital / Neobanks / Chatbots

Mobile wallets

InsurTech

Marketplace

Digital comparison tools

Crowdfunding

Fintech Investment

Додаток Ж

Чому фінтех-стратегія

- Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 – це розширене бачення стратегічної цілі 2 “Забезпечення розвитку ринку фінтех, цифрових технологій та платформ регуляторів” стратегічного напрямку V “Інноваційний розвиток” Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року
- Стратегія – складова частина екосистемного та функціонального рівня НБУ
- Стратегія сприятиме реалізації антикризової політики НБУ як її елемент щодо забезпечення якісної та безперебійної роботи фінансової системи в умовах світової пандемії

Що дає фінтех-стратегія

- Визначає роль фінтеху у фінансовій екосистемі
- Дає бачення візії, місії та стратегічних напрямів до 2025 року
- Закладає базу для створення сталої екосистеми фінтеху
- Пропонує продуктові напрями - концепт “пісочниці” та академічну програму з цифрових фінансів
- Визначає периметр пов’язаних проєктів

На що спирається фінтех-стратегія

- На досвід 30 провідних фінтех-екосистем світу
- На законодавчу базу та підходи до розбудови фінтеху провідними фінрегуляторами (США, Великої Британії, Сінгапуру, ОАЕ, Казахстану, Австралії, Литви та Угорщини)
- На системні дослідження щодо побудови сталих екосистем від Deloitte, World Bank, KPMG, ESMA, EBA, McKinsey, European Commission, CB Insights
- Прогнози щодо розвитку фінтех-ринку від провідних українських гравців та профільних асоціацій

Рис. Ж.1. Ціннісна пропозиція Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМФ 21-1 групи, спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,

Шаповалюк Іванни Олександрівни

на тему: «FinTech та трансформація ринку фінансових послуг»

Кваліфікаційна робота виконана у відповідності з затвердженим планом, поставленні завдання виконані, питання розкриті, метою роботи є формування теоретико-методичного підґрунтя для реалізації FINTECH на ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшого розвитку та трансформації

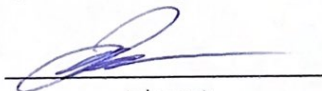
За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації, що можуть бути використані у роботі учасників ринку фінансових послуг як провайдерів FINTECH. Одержані результати можуть бути використані у фінансовій та страховій діяльності на ринку фінансових послуг, а також виробленні підходів щодо подальшого розвитку FINTECH на цьому ринку.

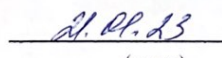
В ході дослідження здобувач показав вміння використовувати сучасні методи обробки інформації. Зроблені висновки є аргументовані.

Роботу виконано відповідно до вимог методичних рекомендацій до виконання кваліфікаційної роботи, зроблені висновки. Представлена кваліфікаційна робота на тему: «FinTech та трансформація ринку фінансових послуг» є закінченим дослідженням і заслуговує на оцінку «відмінно» (45 балів)

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

Коваленко Юлія Михайлівна, д.е.н, професор, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій

(підпис)

(дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота (проект) здобувача вищої освіти

Шаповалюк Іванни Олександрівни

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «__» _____ 202__ № _____ допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

Коваленко Ю. М.

(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
Шаповалюк Іванни Олександрівни
на тему: «FinTech та трансформація ринку фінансових послуг»

Актуальність роботи. Трансформаційні процеси у функціонуванні глобального ринку фінансових послуг останнього десятиріччя реалізовані переважно за впливу двох чинників – світової фінансової кризи та розвитку екосистеми цифрових технологій, відомих як фінансові технології, або – FINTECH. Результати цих трансформацій у сфері ринку фінансових послуг викликали доцільність ефективної реалізації завдань нормативно-правового її регулювання, які мають базуватися на фундаментальному підґрунті, що формується науковою спільнотою і практиками у сфері FINTECH.

Наукова новизна полягає у розробленні пропозицій щодо перспектив розвитку FinTech та трансформацій ринку фінансових послуг.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу у процесі дослідження використовувалась відповідна сукупність методів і прийомів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (діалектичний, історичний, логічний, системний аналіз тощо), спеціальні (документальний аналіз, порівняльно-правовий, статистичний тощо). Історико-правовий метод дозволив встановити передумови виникнення і становлення феномену FINTECH, особливості розвитку цієї сфери. Логіко-семантичний метод був використаний для формування понятійно-категоріального апарату. Абстрактно-логічний метод було застосовано за розроблення напрямів подальшого розвитку сфери FINTECH на ринку фінансових послуг. Специфіка FINTECH та його характер зумовили застосування органічної єдності теорії та практики, поєднання критичного і раціонального, а також логічного та системного підходу.

Обґрунтованість пропозицій і висновків, та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. Одержані у роботі результати можуть бути впроваджені у фінансову та страхову діяльність на ринку фінансових послуг, а також виробленні підходів щодо подальшого розвитку FINTECH на цьому ринку.

Наявність недоліків. Більше уваги приділити адаптації зарубіжного досвіду в українську практику.

Загальний висновок і оцінка роботи. Тема кваліфікаційної роботи розкрита. Робота рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

Лада ШПІРНЯН

«___» _____ 2023 р.

